

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Željko Milovanović

Analiza prispevka Republike Slovenije k varnosti v Jugovzhodni Evropi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Željko Milovanović
Mentor: doc. dr. Iztok Prezelj

Analiza prispevka Republike Slovenije k varnosti v Jugovzhodni Evropi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvala

Na tem mestu se zahvaljujem mentorju za koristne napotke, kratke in jedrnate usmeritve ter strokovno pomoč pri pripravi te diplomske naloge.

Hvala Sonji Gole Ašanin in Simonu Bizjaku, ki sta si znotraj svojih delovnih obveznosti vzela čas in mi pridobila pomembne informacije, ki so za del naloge bistvenega pomena.

Hvala Matevžu P., Roku Z., Ajdi P., Damjanu V., Blažu V., Matevžu K. in Petru Ž. za pomoč in/ali tehnične nasvete pri ustvarjanju naloge.

Hvala Maji za »maj 2009«, ki mi je dal največji zagon za dokončanje študija.

Hvala družini, prav posebej babici za res vztrajno spodbudo v okviru celotnega študijskega procesa in pri pripravi tega diplomskega dela.

ANALIZA PRISPEVKA REPUBLIKE SLOVENIJE K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI

Diplomska naloga analizira različne aspekte prispevka Republike Slovenije k varnosti v Jugovzhodni Evropi. Najprej teoretično opredeli sam pojem Jugovzhodne Evrope ter pojem varnosti in prispevka k varnosti, v teoretična izhodišča pa umesti tudi splošno varnostno problematiko na območju obravnavane regije. Jedro naloge je nekako razdeljeno na tri dele, in sicer na opredelitev političnih izhodišč slovenskega prispevka k varnosti v Jugovzhodni Evropi, opredelitev operativnih vidikov prispevka k varnosti, kjer so podrobneje opredeljeni civilni operativni vidiki, od sodelovanja Slovenske policije v mednarodnih misijah do pomoči beguncem in vojaški operativni vidiki, od udeležbe Slovenske vojske v mednarodnih mirovniških misijah do pomoči v orožju ter kot tretje še analizo, ki da odgovore na določena vprašanja povezana z vprašanji kronološke in dinamične vrednosti ter politično – operativne in civilno – vojaške razsežnosti prispevka Republike Slovenije k varnosti v Jugovzhodni Evropi.

Ključne besede: varnost, prispevek k varnosti, Jugovzhodna Evropa, Republika Slovenija

AN ANALYSIS OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA'S CONTRIBUTION TO SOUTHEASTERN EUROPEAN SECURITY

The thesis analyses various aspects of how the Republic of Slovenia has contributed to security in Southeastern Europe. First, it theoretically defines the notions of Southeastern Europe, security, and contributing to security, while it also provides theoretical bases for general security issues within the aforementioned area. The body of the thesis comprises three parts. The first is a definition of political starting points of Slovenian contribution to Southeastern European security; the second is a definition of operative aspects of contributing to security – with particular focus on civil operative aspects, from the involvement of the Slovenian National Police Force in international missions to helping refugees, and military operative aspects, from the Slovenian Army participating in international peacekeeping missions to providing arms; the last part is an analysis that provides answers to certain questions in regard to chronological and dynamic value-related issues, together with politically-operative and civil-military scope of how the Republic of Slovenia has contributed to Southeastern European security.

Key words: security, contribution to security, Southeastern Europe, the Republic of Slovenia

KAZALO

1	UVOD.....	10
2	METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	11
2.1	PREDMET IN CILJI PROUČEVANJA	11
2.2	HIPOTEZE.....	12
2.3	UPORABLJENE METODE	13
3	RAZLAGA OSNOVNIH POJMOV	13
3.1	JUGOVZHODNA EVROPA	13
3.2	VARNOST	14
3.3	PRISPEVEK K VARNOSTI.....	16
4	POLITIČNA IZHODIŠČA SLOVENIJE V ODNOSU DO JUGOVZHODNE EVROPE	16
4.1	POLITIKA RS DO JUGOVZHODNE EVROPE KOT REGIJE.....	16
4.2	POLITIKA RS DO DRŽAV JUGOVZHODNE EVROPE	18
4.2.1	Politični odnosi RS s Hrvaško	18
4.2.2	Politični odnosi RS z BiH.....	20
4.2.3	Politični odnosi RS s Srbijo	21
4.2.4	Politični odnosi RS s Kosovom	22
4.2.5	Politični odnosi RS s Črno goro	23
4.2.6	Politični odnosi RS z Makedonijo	24
4.2.7	Politični odnosi RS z Albanijo.....	25
4.2.8	Politični odnosi RS z Romunijo	26
4.2.9	Politični odnosi RS z Bolgarijo	26
4.3	Politika RS do Jugovzhodne Evrope v luči EU	27
4.4	Politika RS do Jugovzhodne Evrope v luči zveze NATO	29
5	OPERATIVNI VIDIKI PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI.....	30
5.1	CIVILNI OPERATIVNI VIDIKI PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI.....	30
5.1.1	Sodelovanje Slovenske policije v mirovnih in drugih mednarodnih misijah.....	30
5.1.1.1	MAPE v Albaniji	30
5.1.1.2	UNMIK Na kosovem	31
5.1.1.3	OHR v BiH	31

5.1.1.4	OVSE Na Kosovu – KPSS	32
5.1.1.5	OVSE v Makedoniji – SMMS	32
5.1.1.6	OVSE v Srbiji	32
5.1.1.7	EUPM v BiH	33
5.1.1.8	EUPM 2 v BiH	33
5.1.1.9	EUPOL PROXIMA v Makedoniji	34
5.1.1.10	EUPAT v Makedoniji	34
5.1.1.11	EULEX na Kosovu.....	34
5.1.2	Pomoč beguncem	34
5.1.2.1	Begunci iz Hrvaške in Bosne in Hercegovine.....	35
5.1.2.2	Begunci iz Kosova	35
5.1.3	Mednarodna razvojna in humanitarna pomoč Jugovzhodni Evropi	36
5.1.4	Razminiranje in pomoč žrtvam min v okviru ITF	37
5.1.5	Naloge RS v okviru Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo in Regionalnega sveta za sodelovanje	41
5.2	VOJAŠKI OPERATIVNI VIDIKI PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI.....	44
5.2.1	Sodelovanje Slovenske vojske v mirovnih in drugih mednarodnih misijah.....	44
5.2.1.1	ALBA.....	44
5.2.1.2	SFOR in EUFOR.....	45
5.2.1.3	KFOR.....	46
5.2.2	Vloga RS v okviru Partnerstva za mir.....	47
5.2.3	Pomoč v orožju kot prispevek RS k varnosti v Jugovzhodni Evropi ...	48
5.2.4	Sodelovanje RS ob intervenciji zveze NATO v Zvezni Republiki Jugoslaviji	49
6	ANALIZA PRISPEVANJA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI.....	51
6.1	ANALIZA POVEZANOSTI DINAMIKE POLITIČNIH ODNOSOV RS S POSAMEZNI MI DRŽAVAMI JUGOVZHODNE EVROPE IN DINAMIKE POJAVNOSTI OPERATIVNEGA PRISPEVKA RS K VARNOSTI V TEH DRŽAVAH	51
6.2	KRONOLOŠKA ANALIZA DINAMIKE SODELOVANJA RS PRI ZAGOTAVLJANJU VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI	53
6.3	ANALIZA RAZMERJA MED CIVILNIM IN VOJAŠKIM OPERATIVNIM VIDIKOM PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI	56
6.4	ANALIZA POJAVNOSTI VSEH VIDIKOV OPERATIVNEGA PRISPEVKA RS PO DRŽAVAH JUGOVZHODNE EVROPE	57
7	ZAKLJUČEK IN UGOTOVITVE	60
8	LITERATURA	63

SEZNAM TABEL IN GRAFOV

Tabela 5.1: Stanje odkritih in odstranjenih min in eksplozivnih sredstev	39
Tabela 5.2: Finančni vložki RS v Paktu stabilnosti za Jugovzhodno Evropo med leti 2000 in 2004	43
Tabela 6.1: Dinamika političnih odnosov med RS in državami Jugovzhodne Evrope in pojavnost operativnega prispevka RS k varnosti držav Jugovzhodne Evrope	52
Tabela 6.2: Dinamika sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v Jugovzhodni Evropi	54
Tabela 6.3: Razmerje med civilnim in vojaškim operativnim vidikom prispevka RS k varnosti v Jugovzhodni Evropi	56
Graf 6.1: Dinamika in trend sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v Jugovzhodni Evropi	54

SEZNAM KRATIC

COBISS	<i>Co-operative Online Bibliographic System and Services</i> (Kooperativni online bibliografski sistem in servisi)
EU	Evropska unija
EU PAT	<i>EU Police Advisory Team</i> (Skupina za policijsko svetovanje EU)
EUPM	<i>European Union Police Mission</i> (Policijska misija EU v BiH)
EUPOL	<i>European Union Police</i> (Policija EU)
EUR	Evro
IPTF	<i>International Police Task Force</i> (Mednarodne policijske sile)
ITF	<i>International Trust Fund For Demining and Mine Victims Assistance</i> (Mednarodni sklad za razminiranje in pomoč žrtvam min)
KFOR	<i>Kosovo Force</i> (Mednarodna vojaška misija na Kosovu pod okriljem Nata)
KPSS	<i>Kosovo Police Service School</i> (Mednarodna policijska šola na Kosovu)
MAPE	<i>Multinational Advisory Police Element to Albania</i> (Misija ZEU v Albaniji)
MG	Ministrstvo za gospodarstvo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MSU	<i>Multinational Specialized Unit</i> (Mednarodna specialna enota)
OHR	<i>Office of High Representative</i> (Misija Združenih narodov v Bosni in Hercegovini)
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
RCC	<i>Regional Cooperation Council</i> (Regionalni svet za sodelovanje)
SČG	Srbija in Črna gora
SECI	<i>Southeast European Co-operative Initiative</i> (Iniciativa za sodelovanje v JVE)
SEEMACC	<i>Sout-East Europe Mine Action Coordination Council</i> (Kordinacijskega sveta centrov za protiminsko delovanje Jugovzhodne Evrope)
SFOR	<i>Stabilization Force</i> (Mednarodna vojaška misija v BiH pod okriljem Nata)
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SMMS	<i>Spillover Monitor Mission to Skopje</i> (Misija OVSE v Makedoniji)
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika
UNCHR	<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i> (Visoki komisariat Združenih narodov za begunce)

UNICEF	<i>United Nations Children's Fund</i> (Fundacija Združenih narodov za otroke)
UNMIK	<i>United Nations Interim Administration Mission in Kosovo</i> (misija Organizacije združenih narodov na Kosovu)
UPB	Urad za priseljevanje in begunce
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov
ZoT	Zakon o tujcih
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

1 UVOD

Deljena so mnenja in stališča o tem, kaj spada v pojem Jugovzhodne Evrope, pa vendar, ko navežemo pojem v aspekte mednarodne varnosti, regijo najbolje označimo kot »Balkan z ožjo soseščino« (Grizold 2003a, 9). Stoletja trajajoča okupacija s strani Otomanskega imperija (16.–20. st.), Srbsko-bolgarska vojna (1885–1886), Prva balkanska vojna (1912–1913) in Druga balkanska vojna (1913), ki sta bili tamkajšnja uvertura Prvi svetovni vojni (1914–1918), Druga svetovna vojna (1939–1945), Ceausescova trda diktatura v Romuniji (1965–1989), Revolucije leta 1989 (Romunija, Bolgarija), dolgotrajna etnična trenja med Srbi in Albanci (ki so se vlekla praktično čez celo 20. stoletje) so regiji upravičeno nadeli prisposodbo »soda smodnika«.

Prisposodba, ki ponazarja zgodovinsko nestabilnost in dinamičnost na politični, vojaški, socio-ekonomski, med-etnični in kulturni ravni se je prenesla tudi v polpreteklo zgodovino in sodobni čas. Če je bilo obdobje Hladne vojne eno najbolj mirnih obdobj v svetovni zgodovini in obdobje »Titove« Jugoslavije eno najmirnejših obdobj v zgodovini regije, se je vse nekako spet »kompenziralo« v devetdesetih letih; razpad jugoslovanske federacije, vojna za osamosvojitve Republike Slovenije (1991), hrvaška vojna za neodvisnost (1991–1995), vojna v Bosni in Hercegovini (1992–1995), Albanska kriza (1997), vrhunec etničnih konfliktov na Kosovu in posredovanje zveze NATO v Srbiji (1999), temu vzporedno ali pa kot posledica je sledil nastanek novih držav v regiji, katerih prihodnost je bila ali še je negotova. Poleg naštetih kritičnih obdobj, regijo zaznamujejo konstantno nevarna območja, v katerih bi lahko konflikt z lahkoto izbruhnil. Gre ali je šlo predvsem za medsosedske spor nekaterih držav; bolgarsko nepriznavanje makedonskega jezika, grško nasprotovanje ustavnemu imenu »Republika Makedonija«, nedoločena srbsko- makedonska meddržavna meja, severni Epir med Albanijo in Grčijo, itd. (Grizold 1999b, 27).

Našteti procesi v obdobju zadnjih dvajsetih let so za sabo prinesli katastrofalne posledice; vale beguncev v sosednjih državah in tudi širom po Evropi, minirana območja, ki še dolgo ne bodo popolnoma sanirana, zaradi česar še danes prihaja do tragedij, velik upad gospodarstva, veliko stopnjo brezposelnosti, trgovino z orožjem, razmah organiziranega kriminala, trgovino z belim blagom,

tihotapljenje in prodajo prepovedanih drog, korupcijo na političnih in gospodarskih ravneh, itd.

Zahod, predvsem pa Evropa, se je znašla v po eni strani sramotnem položaju, ko ni znala urediti problemov na svojem »dvorišču«, ki je kazilo njeno celotno varnostno podobo (Schnabel 2001, 1). Kakorkoli, stopnjevanje kriznih razmer je le pripeljalo do točke, ko je bil Zahod primoran ukrepati in najbolj nestabilni regiji v Evropi pomagati vzpostaviti procese sanacije in stabilizacije političnih, varnostnih, socialnih in gospodarskih struktur. Eden izmed osrednjih prispevkov in točka od katere so se začele stvari sistematično urejati, je bil prav gotovo Daytonski sporazum leta 1995 in določila, ki izhajajo iz njega, bistvenega doprinosa pa ne gre odrekati tudi uveljavljanju evro-atlantskih in regionalnih integracij v tej regiji.

V procesih vzpostavljanja varnosti v Jugovzhodni Evropi se je kmalu po osamosvojitvi znašla tudi Republika Slovenija. Bodisi je bila v ukrepe prisiljena, saj je tudi na lastnih plečih čutila posledice vojskovanj v soseščini, bodisi je ukrepala zaradi svojih gospodarskih interesov in hkrati kot nova, mlada, država izkoristila priložnost, da se dokaže in uveljavi pred velikimi evropskimi državami in ZDA, hkrati pa, da se skozi različne situacije v varnostnem smislu sama identificira in pozicionira kot eden izmed ključnih »igralcev« pri kreiranju prihodnosti Jugovzhodne Evrope.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 PREDMET IN CILJI PROUČEVANJA

Predmet proučevanja diplomske naloge je Jugovzhodna Evropa oz. države te evropske regije. Konkretnije diplomska naloga preučuje varnost v Jugovzhodni Evropi in vplive oz. prispevek Republike Slovenije k le-tej. Kaj so varnostni problemi v obravnavani regiji, kateri izhajajo iz vojaških konfliktov, kateri so predmet civilne varnosti, ali so relevantni tudi za slovensko nacionalno varnost in kako se Slovenija z njimi sooča ter jih pomaga reševati. V analizo so vključeni vzroki in aktivnosti povezane z njimi v obdobju od razpada Jugoslavije oz. nastanka Republike Slovenije, kot jo poznamo danes, pa vse do sedanjosti.

Primaren cilj diplomske naloge izhaja iz samega naslova, torej analiza prispevka RS k varnosti v Jugovzhodni Evropi, da pa dosežemo ta cilj, je potrebno doseči več postopnih ciljev, ki bodo nalogo zaokrožili v eno celoto, in sicer:

- identificirati politična izhodišča RS do Jugovzhodne Evrope kot regije na splošno, v luči EU in v luči zveze NATO,
- identificirati politične odnose RS s posameznimi državami Jugovzhodne Evrope,
- opredeliti operativne vidike prispevka RS k varnosti v Jugovzhodni Evropi in jih podrobneje razdelati na civilne in vojaške,
- analizirati dinamiko političnih odnosov RS s posameznimi državami Jugovzhodne Evrope in dinamiko pojavnosti operativnega prispevka k varnosti,
- analizirati časovno dinamiko sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v Jugovzhodni Evropi in
- analizirati razmerje med civilnim in vojaškim operativnim vidikom prispevka k varnosti.

2.2 HIPOTEZE

- Hipoteza 1: Prisotnost in raznovrstnost operativnega prispevka RS k varnosti posameznih držav JV Evrope je povezana z dinamiko političnih odnosov s temi državami.
- Hipoteza 2: Na operativni ravni prispevka RS k varnosti v JV Evropi civilni vidik prevladuje nad vojaškim.
- Hipoteza 3: Tako dinamika kot jakost sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v JV Evropi sta naraščala do konca devetdesetih let prejšnjega stoletja, potem pa sta začela upadati.

- Hipoteza 4: Prispevek RS k varnosti je najbolj prisoten v skupini držav, ki so tvorile bivšo Jugoslavijo in med temi najbolj izstopa Bosna in Hercegovina medtem ko v preostali skupini, torej med državami JV Evrope, ki niso bile del bivše Jugoslavije, izstopa Albanija.

2.3 UPORABLJENE METODE

Po zbiranju virov bo opravljena analiza le-teh, tako primarnih kot sekundarnih. Slednjim bo namenjena posebna pozornost v smislu kritičnega pogleda, vsaj kar se tiče časopisnih člankov ipd. Jedro naloge bo razdeljeno na tri dele. V prvih dveh, torej v poglavju o političnih izhodiščih in poglavju o operativnih vidikih, bo uporabljena predvsem opisna oz. deskriptivna metoda, v tretjem, bolj analitičnem delu, pa bo uporabljena predvsem metoda primerjalne analize, in sicer za analizo povezanosti med politično in operativno ravniyo prispevanja, primerjavo med civilno in vojaško ravniyo ter primerjavo med državami JV Evrope. Poleg kvalitativnega vrednotenja, bo v zadnjem delu pri primerjavi števila področij prispevanja k varnosti prisotna tudi kvantitativna analiza.

3 RAZLAGA OSNOVNIH POJMOV

3.1 JUGOVZHODNA EVROPA

Jugovzhodna Evropa je precej kompleksen pojem, saj ga različni viri različno pojmujejo. Ne glede na ostale nadaljnje zaplete pri definiciji pojma, je dejstvo, da pojem obravnavamo kot regijo, kar po Bučarju (1993, 45) potemtakem vsebuje prostorsko in racionalno, družbeno dimenzijo. Tako regijo sestavljajo prostorska struktura in družbeni odnosi ter obratno. Regija pomeni tudi totalnost v smislu, da je sestavljena iz samotvornosti oz. lastne identitete.

Glede na politične, kulturne, zgodovinske, verske in geografske značilnosti, definicije regije vključujejo od devet do trinajst različnih držav. Pravitako obstajajo teorije, ki pojem Jugovzhodne Evrope enačijo s pojmom Balkan.

Magoscijev Zgodovinski atlas Vzhodne in Srednje Evrope Vzhodno Evropo razdeli na severno, alpsko-karpatsko in balkansko območje. V slednje spadajo

Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Jugoslavija, Makedonija, Bolgarija, Albanija, Grčija in evropski del Turčije. Za to območje se danes uporablja ime Jugovzhodna Evropa (Vukadinović 2002, 13).

Podobno in bolj sodobno JVE opredeljuje The Southeast European Times, ki je sicer sponzoriran s strani vojske ZDA; v JVE šteje Albanijo, Bosno in Hercegovino, Bolgarijo, Hrvaško, Grčijo, Kosovo, Makedonijo, Črno goro, Romunijo, Srbijo in Turčijo (Setimes.com 2008).

Zanimiv je tudi eden izmed hrvaških pristopov k opredelitvi te regije, ki se sklicuje na nemški Regionalni atlas Evrope; V JVE spadajo Albanija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Črna gora, Grčija, Makedonija, Romunija in Srbija, pogojno pa lahko v to regijo uvrstimo še Turčijo, Moldavijo, Slovenijo in Hrvaško (Jordan 2005).

Kot rečeno, je takšnih opredelitev precej, pa vendar je največji približek definicije predmeta preučevanja te naloge opredelitev Inštituta za varnostne študije Evropske unije v Parizu, ki uporablja izraz Jugovzhodna Evropa za Bolgarijo, Romunijo, Albanijo, Bosno in Hercegovino, Hrvaško, Makedonijo ter Srbijo in Črno goro (Vukadinović 2002, 15).

To opredelitev potrjuje tudi geografski učbenik za srednje šole iz leta 1998. JVE pojmuje kot evropsko makroregijo, ki vključuje Hrvaško, BiH, ZR Jugoslavijo, Romunijo, Albanijo, Makedonijo in Bolgarijo (Brinovec in drugi 1998, 151). Sodobnejša različica učbenika je podobna starejši, le da Zvezno Republiko Jugoslavijo razdeli na Srbijo in Črno goro.

Če povzamem opredelitve Inštituta za varnostne študije Evropske unije in geografskih učbenikov in jih postavim v korak s časom, bo pojem JVE v tej nalogi smatran kot regija, v katero štejemo devet držav: Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Srbijo, Kosovo, Črno goro, Makedonijo, Albanijo, Romunijo in Bolgarijo.

3.2 VARNOST

Varnost lahko opredelimo kot stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni in duševni ter gmotni obstoj posameznika in družbe v razmerju do drugih subjektov. Zavestno prizadevanje za vzpostavitev stanja varnosti je

civilizacijska in kulturna kategorija, ki zajema vse vidike sodobne varnosti, tj. gospodarsko, socialno kulturno, politično, pravno, ekološko, vojaško itd., se pravi tiste pojavne oblike družbenega življenja, ki se štejejo za družbene vrednote. Oblike družbene organiziranosti zajemajo regionalno, nacionalno, mednarodno in svetovno (univerzalno) varnost (Grizold 1999a, 23).

Varnost je imanentna strukturna prvina družbe, ki zajema tako stanje oz. določeno lastnost stanja kot tudi dejavnost oz. sistem. Nanaša ne na družbo/državo v celoti – tj. nacionalna oz. notranja in zunanja varnost – kot tudi na mednarodno skupnost, v tem primeru govorimo o mednarodni varnosti (prav tam, 23–24).

Nacionalno varnost v splošnem opredelimo kot varnost državnega naroda oz. nacije. Njena vsebina zajema: varnost državnega ozemlja, varnost življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe (prav tam, 25).

Mednarodna varnost pa ni le zgolj seštevek nacionalnih varnosti, ampak pomeni tudi opredeljevanje za ustrezne vrednote tako v mednarodnih odnosih kot v odnosih v državi. V mednarodni varnosti se odraža kompleksnost mednarodnih odnosov, učinkovitost ali neučinkovitost mehanizmov za zagotavljanje nacionalne in mednarodne varnosti, stanje vojaško-političnih, gospodarskih idr. odnosov med državami itd. V tem pogledu je mednarodna varnost kot skupek ukrepov, ki zagotavljajo obstoj vseh držav, temeljni pogoj obstoja in razvoja mednarodne skupnosti (prav tam, 26).

Zagotavljanje mednarodne varnosti se je v dosedanji zgodovini izvajalo na dva načina oz. v dveh modelih: konfliktnem in kooperativnem. Pri prvem gre v osnovi za reševanje konfliktov z uporabo sile, kooperativni model zagotavljanja mednarodne varnosti pa upošteva potrebo po krepitvi večstranskega sodelovanja med državami in drugimi subjekti mednarodnih odnosov z namenom zagotoviti tako njihovo posamezno varnost kot varnost vseh skupaj. Prav tako kooperativni model predvideva celostni koncept sodobne varnosti in v tem okviru potrebo po uravnoteženi uporabi vojaških in nevojaških varnostnih mehanizmov in instrumentov (Grizold 1998, 5–6).

3.3 PRISPEVEK K VARNOSTI

Prispevek k varnosti se v tej nalogi razume kot ukrep ali skupina ukrepov s katerimi se varnost zagotavlja. To pomeni, da prispevek k varnosti pomeni enega izmed procesov zagotavljanja neke določene varnosti. Terminologija se v tej nalogi pojavlja kot prispevanje k varnosti na politični ravni, torej politični prispevek, kar se odraža skozi politiko nekega subjekta do ostalih po eni strani in pa politične ukrepe skozi različne vzvode, npr. organizacije, da se določena stopnja varnosti doseže. Podobno velja pri operativnem prispevku k varnosti, kar pomeni operativne posege za doseganje določene stopnje mednarodne, nacionalne ali na koncu koncev osebne varnosti. Nadalje se prispevek k varnosti v nalogi pojavlja še v nadaljnji razdelitvi operativnega prispevanja, ki se deli na zagotavljanje varnosti z vojaško pomočjo, torej vojaški prispevek in zagotavljanje varnosti s pomočjo civilnih vzvodov, torej civilni prispevek k varnosti.

Deloma lahko prispevek k varnosti kot ga razumemo v tej nalogi apliciramo na sedem točk strateške vzpostavitve miru v JVE, ki jih je opredelil Grizold (1999b, 31): konzultativne možnosti držav JVE pri konfliktnem upravljanju, priznanje stalne vloge mednarodne skupnosti v prizadevanjih za vzpostavitev miru, ukrepi za pridobitev zaupanja, dokončna ureditev begunskega vprašanja, gospodarska obnova in gospodarsko sodelovanje ter politični razvoj in reforme.

4 POLITIČNA IZHODIŠČA SLOVENIJE V ODNOSU DO JUGOVZHODNE EVROPE

4.1 POLITIKA RS DO JUGOVZHODNE EVROPE KOT REGIJE

Zunanja politika RS do JVE izvira iz geografske bližine in poznavanja velikega dela regije še iz časov sodelovanja v skupni državi. Tako je mogoče že v začetku politiko označiti kot pozitivno, v luči tako lastnih interesov kot regionalnih in širše mednarodnih. JVE je za Slovenijo zanimiva iz več vidikov: političnih, da se skozi sodelovanje v tej regiji uveljavlja pred širšo mednarodno javnostjo in hkrati pridobiva vpliv na regijo samo, varnostnih, saj varnost v regiji

krepi tudi njeno lastno varnost, gospodarskih, ekonomskih, prometnih, kmetijskih itd.

Gospodarsko sodelovanje z regijo ima za državo velik pomen, zato velik varnostni interes Slovenije v tej regiji tudi iz tega vidika ni naključen. Že številke zunanje trgovinske menjave kažejo na pomembnost trga. Kot ponazoritev, po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2009) je Slovenija v letu 2007 v države JVE izvozila za več kot 3,5 milijarde evrov, kar pomeni skoraj petino celotnega slovenskega izvoza. Dodatna ponazoritev je tudi vrednost neposrednih investicij slovenskih podjetij v državah Zahodnega Balkana, ki je konec leta 2006 znašala 2,2 milijardi evrov, kar predstavlja 65,1 odstotka vrednosti vseh slovenskih izhodnih investicij v tujino (MG 2009).

Politika RS do JVE se precej izkazuje skozi mednarodne organizacije in regionalno sodelovanje, torej EU, NATO, OVSE, Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo oz. Regionalni svet za sodelovanje, Srednjeevropska pobuda (SEP), Jadransko-jonska pobuda, Delovna skupnost Alpe – Jadran (DS AJ) in Podonavsko sodelovanje.

V okviru EU Slovenija deloma že sodeluje z dvema državama JVE kot polnopravnima članicama, z ostalimi pa v luči Stabilizacijsko-pridružitvenega procesa, poleg tega pa v okviru drugega stebra EU, Skupne zunanje in varnostne politike, konkretneje v EVOP ter deloma v okviru tretjega stebra, Policijskega in sodnega sodelovanja v kazenskih zadevah (z Romunijo in Bolgarijo). Slovenija je kot predsedujoče država EU leta 2008 v okviru prednostnih nalog posebno pozornost namenila prav razmeram v JVE.

Kot del Srednje-evropske pobude (SEP) Slovenija sodeluje pri aktivnostih, ki so namenjene predvsem spodbujanju držav Vzhodne in Jugovzhodne Evrope, ki še niso članice evropske skupnosti, skozi financiranje projektov na področju okoljevarstva, razvoja gospodarstva, informacijske družbe, medkulturnega sodelovanja, tovarnega prometa, znanosti in tehnologij, kmetijstva itd. (Central European Initiative 2009).

Že leta 2005 je kot predsedujoča država v Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) v svojem programu pod prednostnimi nalogami glede regionalnih vprašanj izpostavila JVE: »kjer se bomo osredotočili na ureditev napredka pri vračanju beguncev, zaščiti narodnih manjšin in

vzpostavitvi institucij in kadrov. Leto 2005 bo v tem pogledu dokaj zahtevno: pričakovanja glede Kosova; odnosi med Srbijo in Črno goro; razmere v Makedoniji in podobno» (Slovensko predsedovanje OVSE, 2004).

Intenzivno sodelovanje se je kazalo tudi v okviru Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo in danes v okviru Sveta za regionalno sodelovanje, kjer je Slovenija prisotna na vseh ravneh oz. delovnih omizjih: za demokratizacijo in človekove pravice, gospodarsko obnovo in varnostno-obrambna vprašanja.

V okviru Jadransko-jonske pobude (JJP), ki šteje 8 držav članic, poleg Slovenije kot soustanoviteljice tudi 5 držav JVE (Albanija, BiH, Črna gora, Hrvaška in Srbija), poteka sodelovanje v okviru krepitev razvoja in varnosti celotne regije vzdolž obeh morij, na osredotočenost na vprašanja, povezana z varovanjem morja in obmorskega pasu (MZZ 2009b).

Dodatne omembe je za razumevanje slovenske zunanje politike do regije vredna tudi Delovna skupnost Alpe – Jadran v okviru katere poteka sodelovanje na področju kmetijstva, gozdarstva, turizma, gospodarstva, varovanja okolja, kulture, prostorskega planiranja, zdravstva itd. (prav tam).

4.2 POLITIKA RS DO DRŽAV JUGOVZHODNE EVROPE

4.2.1 Politični odnosi RS s Hrvaško

Republika Hrvaška je svojo neodvisnost razglasila na isti dan kot Republika Slovenija, torej 25. junij 1991. Slovenija je bila ena izmed prvih držav, ki je Hrvaško priznala. Slovenija ima izmed vseh držav JVE najbolj intenzivne in dinamične odnose ravno s Hrvaško, kar je v dobršni meri pogojeno s skupno državno mejo, ki hkrati omejuje schengensko območje.

Državi sodelujeta tudi preko mednarodnih organizacij, tako je Republika Hrvaška kot kandidatka v procesu vstopanja v Evropsko unijo, pri čemer kot polnopravna članica sodeluje tudi Slovenija, poleg tega sta državi v preteklosti sodelovali v Partnerstvu za mir, danes pa je Hrvaška že članica zveze NATO. V duhu varnosti v Jugovzhodni Evropi je pomembno omeniti, da sta državi tesno sodelovali v nalogah Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo, danes pa v okviru Sveta za regionalno sodelovanje.

Izmed držav JVE je Republika Hrvaška tudi država, s katero Slovenija v največji meri sodeluje na gospodarski ravni. Blagovna menjava je v primerjavi z ostalimi državami regije najbogatejša in od začetka devetdesetih let večinoma postopoma narašča. Za ponazoritev, povprečni slovenski izvoz na Hrvaško je v obdobju 2001–2007 znašal okrog 1.200.000.000 EUR, uvoz pa 650.000.000 EUR (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Politični odnosi med državama so pridobili na dinamiki že hitro po osamosvojitvi. Državi sta sredi devetdesetih začeli dialog o odprtih vprašanjih (Jedrska elektrarna Krško, premoženjske zahteve, varčevalci NLB, meja na kopnem in na morju, vprašanja proste trgovine, itd.). Za reševanje meje sta ustanovili skupno Diplomatsko komisijo. Leta 1997 sta sklenili nekaj pomembnih sporazumov, in sicer: Sporazum o prosti trgovini, Sporazum o spodbujanju in zaščiti investicij, Sporazum o mednarodnem kombiniranem prevozu in administrativni Sporazum o izvajanju Sporazuma o socialnih vprašanjih, leta 1998 pa še Sporazum o zgodnji menjavi informacij v primeru radiološke nevarnosti (MZZ 1997; MZZ 1998; MZZ 1999).

Kot nekakšna prelomnica v odnosih se šteje smrt dotedanjega predsednika Republike Hrvaške, Franje Tuđmana, leta 1999 in posledična sprememba hrvaške ustave leta 2000 ter novoizvoljeno hrvaško državno vodstvo. Tako sta državi okrepili sodelovanje najprej na multilateralnem področju, posebej na delovnem področju OZN, Sveta Evrope, OVSE, Srednjeevropske pobude in Kvadrilaterale v katerih je Slovenija Hrvaško konstantno podpirala in izražala velik interes za približevanje Hrvaške evro-atlantskim integracijam. Državi sta začeli krepiti sodelovanje tudi na področju notranjih zadev, pozornost pa je kot že velikokrat pritegnila nerešena državna meja, predvsem na morju. Leta 2001 se je zgodil največji premik na tem področju, ko je bil sklenjen t.i. »Sporazum Drnovšek-Račan« oz. pobuda za sklenitev Pogodbe med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško o skupni državni meji. Po političnem debaklu na hrvaški strani, so ti dogovori kasneje splavali po vodi in ponovno je sledila serija neuspešnih pogovorov in občasnih medijsko napihnenih incidentov na državni meji. Odnose med državama je leta 2003 zaostрила razglasitev zaščitne ekološke ribolovne cone s strani Hrvaške, katero je morala zaradi pritiska EU

Hrvaška kasneje umakniti (MZZ 2000; MZZ 2001; MZZ 2002; MZZ 2003; MZZ 2004).

Kot že omenjeno državi zelo dobro sodelujeta na multilateralnem področju, med drugim zlasti pri vzajemni podpori in kandidaturah v mednarodne organizacije, leta 2007 pa so se okrepili odnosi v kontekstu hrvaškega približevanja EU, kjer sodeluje tudi Slovenija. Z izjemo zapletov in blokade s strani Slovenije zaradi nerešenih vprašanj meje na morju, je Sloveniji v interesu, da Hrvaška čim prej vstopi v EU in ji pri tem nudi tudi podporo (MZZ 2008).

Generalno gledano so torej odnosi med državama na več ravneh zelo pozitivni, kar je pogojeno tudi s tem, da imata državi močan medsebojen gospodarski interes.

4.2.2 Politični odnosi RS z BiH

Bosna in Hercegovina je razglasila neodvisnost 1. marca 1992, Republika Slovenija jo je kmalu za tem tudi priznala, in sicer 9. aprila 1992. Politični odnosi med državama veljajo za tradicionalno dobre in prijateljske, kar se je v preteklosti izražalo na različnih področjih, od humanitarnih do gospodarskih.

Državi imata močne bilateralne odnose, prav tako se srečujeta na multilateralnih ravneh. Bosno in Hercegovino se trenutno obravnava še kot morebitno kandidatko za širitev Evropske unije, aktivna pa je v Partnerstvu za mir in v okviru nekoč Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo, danes pa Sveta za regionalno sodelovanje.

Od osamosvojitve Bosne in Hercegovine naprej je opazen trend rasti gospodarskega sodelovanja med BiH in RS. Konstantno se je večala blagovna menjava med državami, vendar prvih deset let zelo močno v prid Sloveniji. Povprečni letni izvoz Slovenije v BiH v letih 2001–2007 je znašal okrog 490.000.000 EUR, uvoz pa 213.000.000 (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Z vzpostavitvijo miru na osnovi Daytonskega sporazuma se je v BiH začel proces njene ustavnopravne in gospodarske obnove. Kljub težavam pri ustvarjanju pogojev za skupno življenje različnih narodov so se politične razmere v državi, ob prisotnosti mednarodnih sil, stabilizirale. Dobri odnosi med

RS in BiH so se, spričo situacije, začeli poglobljati. Slovenija se je uspešno vključila v obnovo BiH na gospodarskem, infrastrukturnem in drugih področjih, med državama pa je še nekaj let po vojni ostalo odprto vprašanje beguncev. Državi sta leta 1997 sprejeli dva pomembna sporazuma, in sicer Sporazum o gospodarskem sodelovanju in Sporazum o cestnem prometu. Slovenija je v okviru donatorskih konferenc poskrbela tudi za sredstva za humanitarne in zdravstvene projekte na območju BiH. Leta 1998 sta državi okrepili obojestransko prizadevanja za razširitev sodelovanja z Republiko srbsko in odprli vprašanje deviznih varčevalcev NLB, ki se je kasneje začelo razreševati. Državi sta večkrat izrazili željo po še večji krepitvi dvostranskih odnosov in željo po stalnem političnem dialogu predvsem v zvezi s pobudami za ustalitev, demokratizacijo in gospodarski napredek Jugovzhodne Evrope (MZZ 1997; MZZ 1998; MZZ 1999).

Leta 2000 je bila Slovenija največji tuji vlagatelj v bosansko gospodarstvo, več kot 200 podjetij ustanovljenih v BiH je imelo slovenski delež in s slovenskimi naložbami je bilo ustvarjenih več kot 2000 novih delovnih mest (MZZ 2001).

Proti sredini tega desetletja so dvostranske odnose čedalje bolj nadomestile večstranske oblike sodelovanja, zlasti v okviru približevanja EU in severnoatlantskega zaveznitva, pri čemer je BiH pokazala, da ceni izkušnje Slovenije na tem področju.

4.2.3 Politični odnosi RS s Srbijo

Potrebno je bilo kar nekaj časa, da sta se Republika Slovenija in Republika Srbija normalizirali in kasneje vzpostavili, današnje, dobre odnose. Srbija je bila namreč vir večine konfliktov v regiji, dodatno je slabim odnosom botroval radikalen režim Slobodana Miloševića, ki se je zavlekel še čez celo prejšnje desetletje.

Srbija se počasi približuje evro-atlantskim integracijam, trenutno je potencialna kandidatka za širitev EU, je članica programa Partnerstvo za mir, vključena pa je bila tudi v Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo, danes pa deluje v Svetu za regionalno sodelovanje.

Iz gospodarskega vidika pomeni precej pomembnega partnerja Sloveniji. Precej intenzivna je tudi blagovna menjava med državama, kar je razvidno tudi iz količine blagovne menjave; Slovenija je v letih 2005–2007 v povprečju letno izvozila za približno 480.000.000 EUR blaga, iz Srbije pa uvozila za približno 290.000.000 EUR blaga (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

V bližnji preteklosti so bile notranje politične razmere v Srbiji precej dinamične, kar se je odražalo tudi v odnosih s Slovenijo. V kratkem času se je znašla v različnih državnih zvezah. Slovenija je šele leta 1995 priznala Zvezno republiko Jugoslavijo in s tem predlagala vzpostavitev diplomatskih stikov, vendar se od gole formalnosti še leta ni premaknilo na bolje. Državi sta sicer nekajkrat vodili pogovore o normalizaciji odnosov, vendar precej brez uspeha. Imeli sta veliko odprtih vprašanj, predvsem glede sukcesije (MZZ 1997; MZZ 1998; MZZ 1999). Prelomnica se je zgodila po vojni na Kosovem in posredovanju zveze NATO (1999), padcu Miloševićevega režima (2000), ko se je začel proces demokratizacije in stabilizacije v državi. Tako so se že leta 2001 odnosi bistveno izboljšali, Slovenija je po ukazu predsednika RS odprla veleposlaništvo v Beogradu, slovensko gospodarstvo je bilo prvi tuji vlagatelj v ZRJ, sodelovanje med državama pa se je razmahnilo tudi na drugih področjih. Prednostna naloga je bila vzpostavitev pravne podlage za sodelovanje, tako da sta državi po hitrem postopku sprejeli serijo sporazumov, med drugim o diplomatskih odnosih, o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju, o sodelovanju v boju proti organiziranemu kriminalu itd. (MZZ 2002).

Leta 2002 je Srbija skupaj s Črno goro ustanovila novo državno zvezo pod imenom Srbija in Črna gora. Dobri odnosi in intenziteta sodelovanja so se stopnjevali in se niso skrhalo niti ob odcepitvi Črne gore niti ob različnih pogledih na odcepitev Kosova. Državi tako danes sodelujeta na več ravneh, dvo- in večstransko, slovenski kapital pa je večinsko prisoten v že več kot 620 srbskih podjetjih (MZZ 2002; MZZ 2003; MZZ 2004; MZZ 2005b).

4.2.4 Politični odnosi RS s Kosovom

Politični odnosi s Kosovom kot državo so kot za vse ostale države tudi za Slovenijo nekaj novega. Kosovo je delno priznana republika, svojo neodvisnost

je naznanilo 17. februarja 2008, do danes pa je dobilo priznanje samo 52-ih držav. Republika Slovenija je po rahlem začetnem oklevanju Republiko Kosovo priznala 5. marca 2008. Veliko držav še ni dalo svojega priznanja in vprašanje, če ga kadarkoli bodo. Med takšnimi so tudi članice EU, Španija, Slovaška in celo Romunija.

Slovenija vidi Kosovo tudi kot gospodarsko priložnost. Glede na obseg države, je blagovna menjava v primerjavi z Albanijo precej višja. V letih 2005–2007 (zadnje leto ni reprezentativno) je Slovenija povprečno letno na Kosovo izvozila za okoli 62.000.000 EUR blaga in uvozila za 18.000.000 EUR blaga (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Iz vidika političnih odnosov lahko rečemo, da si je Slovenija ves čas prizadevala za ureditev kosovskega vprašanja, tako na političnih odrih, kot tudi na terenu, s svojimi vojaki in policisti. Sodelovanje med državama se sicer počasi nadgrajuje na več ravneh. V zadnjem letu je Slovenija Kosovu predlagala programe razvojnega sodelovanja na več področjih, izmed katerih se jih nekaj že izvaja (MZZ 2008).

4.2.5 Politični odnosi RS s Črno goro

Črna gora je svojo neodvisnost razglasila 3. junija 2006, po tem ko se je (minimalna) večina prebivalcev tako odločila na referendumu. Slovenija jo je kmalu priznala (20. junija 2006) in kot prva v državi odprla veleposlaništvo. Državi imata že od nekdaj nadpovprečno dobre odnose. Tudi v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je Milošević vodil nekakšno izolacijsko politiko, so črnogorski politični veljaki dokaj pogosto obiskovali Slovenijo.

Črna gora je na seznamu možnih kandidatk za vstop v EU, je članica Partnerstva za mir in se (po tihem) pripravlja za vstop v NATO, aktivna pa je tudi na projektih Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo oz. danes Sveta za regionalno sodelovanje.

Med državama obstaja vzajemni gospodarski interes, predvsem je v Črni gori v obtoku precej slovenskega kapitala. Blagovna menjava z leti narašča, povprečno pa je v letih 2005–2007 slovenski izvoz znašal okrog 76.000.000

EUR letno in uvoz iz Črne gore okrog 33.000.000 EUR na leto (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Po črnogorski osamosvojitvi se je sodelovanje med državama drastično intenziviralo. Državi imata skupne interese predvsem na področju dvostranskega gospodarskega sodelovanja, zagotavljanja varnosti in stabilnosti v regiji in na področju sodelovanja ob Jadranskem morju. Izkušnje Slovenije kot članice NATO in EU so za Črno goro zaradi številnih skupnih elementov zelo pomembne. Slovenija Črno goro podpira na področju usposabljanja kadrov v mednarodnem pravu in varnostni politiki. Tako je npr. že leta 2006 skupaj s Francijo začela izvajati projekt tesnega medinstitucionalnega sodelovanja z naslovom Povečanje zmogljivosti institucij v procesu evropske integracije. V duhu prizadevanja za čim hitrejše približevanje EU, je Slovenija kot druga članica EU ratificirala stabilizacijsko-pridružitveni sporazum za Črno goro. Prav tako Slovenija promovira čimprejšen vstop Črne gore v zvezo NATO (MZZ 2007).

4.2.6 Politični odnosi RS z Makedonijo

Republika Makedonija je neodvisnost razglasila nekaj mesecev za Slovenijo, in sicer 8. septembra 1991 in je bila seveda kmalu priznana tudi iz slovenske strani. Državi sta kmalu nadaljevali svoje dobro sodelovanje še iz časov skupne države.

Republika Makedonija je kot Hrvaška država kandidatka za naslednjo širitev Evropske unije, pri čemer ji je Slovenija v veliko pomoč, prav tako je članica Partnerstva za mir in čaka na povabilo v zvezo NATO, velik doprinos pa je dajala v projektih Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo, ki se je prenesel na Svet za regionalno sodelovanje.

Državi relativno dobro sodelujeta tudi na gospodarski ravni. Slovenska podjetja precej vlagajo v makedonsko gospodarstvo, blagovna menjava pa je nekje na srednji ravni. Povprečen letni izvoz Slovenije v Makedonijo je znašal približno 140.000.000 EUR, makedonski uvoz pa 46.000.000 EUR (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Med državama je bil leta 1996 sklenjen Sporazum o prosti trgovini in že takrat sta obe strani medsebojne odnose ocenjevali kot zelo dobre, kooperativne, s tendenco poglobljanja sodelovanja na političnem, gospodarskem, varnostnem in drugih področjih. Sodelovanje je postalo torej vsestransko, Slovenija je nudila Makedoniji podporo in konkretno pomoč pri njenem približevanju evroatlantskim integracijam. Še posebej kot predsedujoča Svetu EU, si je prizadevala, da bi Makedonija čim prej izpolnila pogoje in naredila korak naprej k vstopu v EU, prav tako pa se je aktivno zavzemala, da Makedonija dobi povabilo v NATO, ker veliko prispeva k stabilizaciji regije (MZZ 2007).

4.2.7 Politični odnosi RS z Albanijo

Odnosi med Republiko Slovenijo in Albanijo so že od časa osamosvojitve Slovenije dobri, vendar manj intenzivni kot z nekaterimi drugimi državami regije. To se odraža tudi v podatkih o gospodarskem sodelovanju med državama. Blagovna menjava z Albanijo je namreč v primerjavi z ostalimi državami regije daleč najbolj skromna. Povprečni letni izvoz Slovenije v Albanijo je v letih 2001–2007 znašal okrog 17.000.000 EUR, uvoz iz Albanije pa le 3.000.000 EUR (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Albanija je potencialna kandidatka za širitev EU, vendar v najboljšem primeru po naslednji širitveni fazi. S Slovenijo je sodelovala že v programih Partnerstva za mir, danes pa je polnopravna članica zveze NATO, pravtako pa je aktivna v Svetu za regionalno sodelovanje.

Kot že omenjeno, so bili bilateralni odnosi med državama že v preteklosti dobri, vendar gospodarsko šibki, zato sta državi že leta 1997 podpisali Sporazum o spodbujanju in vzajemni zaščiti investicij, kot temelj za poglobitev gospodarskega sodelovanja, kar pa ni nikdar zares obrodilo sadov (MZZ 1998). Slovenija se je istega leta aktivno vključila v mednarodna prizadevanja za stabilizacijo kritičnih razmer v Albaniji ter obnovo države po zlomu ekonomskega in socialnega reda. Poleg tega je Albaniji ponudila različne oblike bilateralne pomoči. Prav zaradi nestabilnega stanja je bila raven gospodarskega sodelovanja še dodatno minimalizirana (MZZ 1999).

Republika Slovenija je konstantno podpirala prizadevanja albanske vlade za notranjepolitično ureditev, vzpostavitev reda, miru in stabilnosti v državi. Proti sredini tega desetletja je sodelovanje med državama preskočilo bolj na večstransko raven, Slovenija je Albaniji dajala različne oblike strokovne pomoči pri usposabljanju kadrov in zagotavljanju drugih možnosti za vključevanje v evro-atlantske povezave (MZZ 2005b; MZZ 2006; MZZ 2007; MZZ 2008)

4.2.8 Politični odnosi RS z Romunijo

Tudi Romunija je kot večina držav Jugovzhodne Evrope v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja začela proces demokratične konsolidacije, leta 2007 pa se je skupaj z Bolgarijo kot polnopravna članica pridružila skupnosti držav EU. Za odnose z RS je v varnostnem smislu pomemben podatek, da je država članica zveze NATO in prav tako aktivna v Paktu stabilnosti za Jugovzhodno Evropo oz. Svetu za regionalno sodelovanje.

Romunski trg je zanimiv tudi za slovensko gospodarstvo, čeprav je dosedanja blagovna menjava med državama ocenjena kot relativno nizka. Slovenija je na leto, v povprečju v letih 2001–2007, v Romunijo izvozila za okrog 150.000.000 EUR blaga, iz te države pa uvozila blago v približni vrednosti 106.000.000 EUR (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Že sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja sta državi okrepili dialog na dvostranskem in večstranskem področju, sprejeli nekaj pomembnejših sporazumov (o znanstveno-tehnološkem sodelovanju in o sodelovanju v boju proti organiziranemu kriminalu), čeprav je Slovenija po ukazu predsednika države svoje veleposlaništvo v Romuniji odprla šele leta 2000 (MZZ 2001).

V obdobju pred vstopom Romunije v EU sta državi raven sodelovanja spravili še na višji nivo, saj imata zelo podobne interese na področju vzpostavljanja in ohranjanja stabilnosti in varnosti v JVE (MZZ 2008).

4.2.9 Politični odnosi RS z Bolgarijo

Republika Bolgarija je na začetku prehoda v devetdeseta leta doživela revolucijo in posledično začela proces demokratične konsolidacije, podobno kot Slovenija. Od leta 2007 je tudi polnopravna članica EU, s Slovenijo pa sodeluje

tudi v okviru severnoatlantskega zavezništva in v projektih Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo oz. Sveta za regionalno sodelovanje. V splošnem so ocene medsebojnega sodelovanja dobre, vendar ne pretirano intenzivne.

Nižja intenzivnost sodelovanja se kaže tudi na gospodarskem področju, saj glede na velikost države Slovenija tja relativno malo izvozi. Povprečen letni izvoz v Bolgarijo v letih 2001–2007 je znašal okrog 80.000.000 EUR, še nekoliko nižji je bil uvoz, in sicer približno 66.000.000 EUR (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Državi sta v preteklosti sklenili nekaj pomembnih sporazumov, in sicer o sodelovanju na področju karantene in zaščiti rastlin, o sodelovanju na področju veterinarske medicine, o vračanju in ponovnem sprejemu oseb, katerih vstop ali bivanje v državi je nezakonit, o mednarodnem prevozu potnikov in blaga, o sodelovanju med ministrstvom za obrambo, sporazum na področju pomorskega tovornega prometa ter sporazum o sodelovanju v boju proti terorizmu, organiziranemu kriminalu in ilegalnemu prometu z mamili (MZZ 2007).

Odnosi so že od nekdaj označeni kot zelo dobri in kooperativni, državi povezujejo skupni politični interesi, ki se kažejo preko evro-atlantskih povezav, kar je ob vstopu Bolgarije v EU postalo še izrazitejše, družijo pa ju tudi prizadevanja o stabilizaciji in demokratizaciji regije. Poleg teh interesov postaja Bolgarija zaradi svoje strateške lege in gradnje plinovodov zelo zanimiv energetske partner (MZZ 2008).

4.3 Politika RS do Jugovzhodne Evrope v luči EU

Republika Slovenija ima kot članica v EU svojevrsten status pri politiki do JVE, kar je v veliki meri pogojeno z geografsko lego, torej z bližino regije in pa z izkušnjami, ki si jih je pridobila tekom bivanja v skupni državi z večino držav regije. Ni naključje, da si je Slovenija tekom svojega predsedovanja EU kot eno izmed petih prednostnih nalog zadala »stabilnost Zahodnega Balkana« (Slovensko predsedstvo EU 2008).

Celotna EU običajno prisluhne stališčem Slovenije, ko gre za stabilizacijo razmer in za razvoj držav Zahodnega Balkana oz. širše JVE. Slovenija je v

razpravah s preostalimi članicami EU vedno zagovarjala stališče, da sta stabilnost in razvoj držav te regije življenjsko pomembna za vso evropsko celino. Čimprejšnja vključitev držav jugovzhodne Evrope v strukturo EU je tako v interesu vseh. Kot posledica takšnih zavzemov je članstvo Hrvaške v EU, ki je v teku, Makedonija ima status kandidatke, Srbija in BiH sta na poti sklenitve Stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma, s Črno goro je EU sporazum podpisala leta 2007, kmalu bi naj sledil še sporazum z Albanijo (MZZ 2009c).

Kot drug pomemben element politike EU do Jugovzhodne Evrope je Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP), ki je pomemben del Skupne zunanje in varnostne politike EU (SZVP). Poglavitni cilj EVOP je izvajanje operacij kriznega upravljanja in drugih aktivnosti ter razvoj novih instrumentov in konceptov, namenjenih doseganju ciljev SZVP. Osredotočena je na izvajanje vojaških in civilnih operacij kriznega upravljanja, vključujoč odziv v primeru naravnih, humanitarnih in drugih katastrof ter sistematičen pristop k načrtovanju ustreznih zmogljivosti in institucij (MZZ 2009č).

Politični okvir EVOP je Evropska varnostna strategija z naslovom »Varna Evropa v boljšem svetu«, ki je bila sprejeta leta 2003. Strategija v smislu doktrinarnega dokumenta uvodoma analizira glavne izzive in grožnje evropski varnosti: terorizem, širjenje orožij za množično uničevanja, regionalni konflikti, propadle države in organizirani kriminal. Na podlagi te analize strategija definira tri cilje EU pri zagotavljanju njene varnosti in promocije vrednot: soočenje z grožnjami s politiko preprečevanja konfliktov z uporabo civilnih in vojaških zmogljivosti, krepitvijo varnosti v evropski soseščini ter spodbujanjem učinkovitega multilateralizma v skladu z Ustanovno listino OZN. Strategija daje posebno pozornost tudi razmeram v Jugovzhodni Evropi oz. ožje na Balkanu, za kar pravi, da »je verodostojnost naše zunanje politike odvisna od utrditve naših dosežkov v tej regiji« (Svet EU, 2003).

Republika Slovenija je kot članica Evropske unije in kot država, ki meji na obravnavano regijo tudi aktivni člen EVOP v vseh njegovih stebrih: operacije, institucije in zmogljivosti. Na območju Jugovzhodne Evrope sodeluje v EVOP

operacijah v BiH (EUPM), na Kosovem (EULEX), sodelovala pa je tudi v operaciji v Makedoniji (EUPOL PROXIMA).

4.4 Politika RS do Jugovzhodne Evrope v luči zveze NATO

Republika Slovenija je članica severno-atlantskega zavezništva oz. zveze NATO (North Atlantic Treaty Organization) od leta 2004. »Natov osnovni cilj je varovati svobodo in varnost vseh članic s političnimi in vojaškimi sredstvi ter v skladu s Severnoatlantsko pogodbo in Ustanovno listino Združenih narodov. Vse od svojega nastanka si je zavezništvo prizadevalo za pravično in trajno miroljubno ureditev v Evropi, ki bi temeljila na skupnih vrednotah demokracije, človekovih pravic in vladavine prava« (MZZ 2009d). Osnovni cilji Nata so opravljanje nalog na področju varnosti, posvetovanja, odvrčanja in obrambe, obvladovanja kriznih razmer in partnerstvo.

JVE predstavlja za doseganje Natovih ciljev zelo zanimiv »poligon«. V regiji je članic že kar nekaj, in sicer Romunija, Bolgarija, pred kratkim sta vstopili še Hrvaška in Albanija, Makedonija bo vabilo prejela, ko uredi spor o imenu, BiH in Črna gora pa sta bili povabljeni, da začneta s t.i. intenziviranim dialogom. Republika Slovenija sodeluje in podpira širitev zveze na države Jugovzhodne Evrope, še posebej aktivno pri promociji Makedonije in Črne gore (prav tam).

Zveza NATO, kot že rečeno, že lep čas posveča posebno pozornost tudi Jugovzhodni Evropi oz. v tem primeru Balkanu. Je ena izmed organizacij, ki daje svoj doprinos stabilnosti te regije. Trenutno je aktualna prisotnost na Kosovem (KFOR) in, v preteklosti, pa tudi danes, v BiH (SFOR), kjer je sodelovala, in še vedno aktivno sodeluje, tudi Slovenija. Sodelovanje pa poteka tudi v Makedoniji, predvsem na področju reforme vojaškega sistema. V bližnji preteklosti je Zavezništvo interveniralo tudi leta 1997 v Albaniji, kjer so bile prvič v Natovi operaciji udeležene tudi slovenske oborožene sile in leta 1999 v ZR Jugoslaviji, kar je Slovenija podprla bolj kot ne le na politični ravni in z odprtjem svojega zračnega prostora (NATO 2009a). NATO na tem področju ne deluje popolnoma v lastni režiji, ampak se politika in aktivnosti določajo v tesnem

prepletanju z nekaterimi drugimi institucijami, katerih del je tudi Republika Slovenija, predvsem EU (EVOP) in OVSE.

5 OPERATIVNI VIDIKI PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI

5.1 CIVILNI OPERATIVNI VIDIKI PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI

5.1.1 Sodelovanje Slovenske policije v mirovnih in drugih mednarodnih misijah

Slovenska policija sodeluje v mirovnih in drugih mednarodnih misijah od oktobra 1997, ko je bil na pobudo Državnega zbora RS in po sklepu Vlade RS napoten prvi policist v misijo MAPE v Albanijo. Podlaga za mednarodno sodelovanje je opredeljena z Zakonom o policiji, Zakonom o napotitvi oseb v mednarodne civilne misije in mednarodne organizacije, Pravilnikom o napotitvi javnih uslužbencev ministrstva za notranje zadeve in organov v sestavi v mednarodne civilne misije in mednarodne organizacije in Poslovnikom medresorske komisije za napotitev oseb v misije in mednarodne organizacije (Slovenska policija 2009).

Na območju Jugovzhodne Evrope je Slovenska policija sodelovala ali še sodeluje v 11 mednarodnih civilnih misijah.

5.1.1.1 MAPE v Albaniji

Maja 1997 je Svet ZEU odločil, da vzpostavi misijo MAPE (*Multinational Advisory Police Element to Albania*) v Albaniji (resolucija VS OZN, št. 1101/1997), kot del prizadevanj mednarodne skupnosti za sanacijo razmer v tej državi.

Od 6. novembra 1997 do 22. junija 2001 je v misiji v izmenah po 12 ali več mesecev skupno delovalo pet slovenskih policistov, in sicer v različnih vlogah: vodja skupine predavateljev za pravo v Policijski akademiji v Tirani, koordinator aktivnosti za dokončanje vzpostavitve in začetek dela Centra za usposabljanje

policije v Draču, vodja prve in druge terenske skupine na kosovsko-albanski meji (v času begunske krize leta 1999), vodja terenske skupine za evalvacijo programov usposabljanja albanskih policistov, področni svetovalec in vodja skupine inštruktorjev za usposabljanje specialne enote albanske policije in centralni svetovalec za delo mejne policije v Ministrstvu za javni red (MNZ 2007).

5.1.1.2 UNMIK Na kosovem

Slovenska policija od novembra 2000 sodeluje v mednarodni misiji ZN na Kosovu (UNMIK) s 15 policijskimi strokovnjaki. Za njihovo sodelovanje je na predlog ministrstva za notranje zadeve Vlada RS sprejela sklep št. 802-05/99-3. Gre za izvršno misijo ZN, v skladu z resolucijo VS ZN, št. 1244, v kateri mednarodni policisti opravljajo policijske naloge z vsemi pooblastili. Misija UNMIK se zaključuje leta 2009, saj je že leta 2008 iniciativo na tem področju začela prevzemati EU (prav tam).

5.1.1.3 OHR v BiH

Na zaprosilo OHR (Office of High Representative) in zaradi operativnega interesa Slovenske policije, je Slovenija 19. maja 2003 v BiH napotila policista, ki je na območju Republike Srbske v Uradu visokega predstavnika izvajal vse operativne naloge za boj proti organiziranemu kriminalu. Njegov mandat se je iztekel decembra 2004. Na ponovno zaprosilo OHR je bil v Urad visokega predstavnika v BiH napoten policijski strokovnjak, ki je kot vodja oddelka za boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu začel delati januarja 2005. Mandat operativnemu delu misije OHR se je končal 31. marca 2006, ko je urad zapustil tudi slovenski policijski strokovnjak (prav tam).

5.1.1.4 OVSE Na Kosovu – KPSS

KPSS (*Kosovo Police Service School*) je policijska akademija na Kosovu, ki jo v okviru aktivnosti UNMIK vodi OVSE v skladu z odločitvijo Stalnega sveta OVSE 305/99. Slovenska policija je v tej operaciji začela sodelovati marca 2000 s štirimi oz. z dvema policistoma v izmeni. Policisti so sodelovali pri izvedbi intenzivnih programov izobraževanja in usposabljanja, na katerih lokalni policisti pridobijo temeljno policijsko znanje, ki ga nato lahko nadgrajujejo na nadaljevalnih in specialističnih tečajih. Sodelovanje slovenskih policistov se je končalo leta 2007 (prav tam).

5.1.1.5 OVSE v Makedoniji – SMMS

Operacija SMMS (*Spillover Monitor Mission to Skopje*) v Makedoniji je bila oblikovana leta 1992, in sicer za preprečevanje razširitve konfliktov z območja drugih držav bivše SFRJ v Makedonijo. Njen osnovni cilj je bil ohranjanje makedonske ozemeljske celovitosti, miru, stabilnosti in varnosti ter preprečevanje novih konfliktov v regiji.

Slovenska policija je v SMMS sodelovala v letih 2001–2005 s skupaj sedmimi policisti. Opravljali so naloge inštruktorjev na usposabljanju lokalnih policijskih sil in sodelovali pri nadzoru ter spremljanju delovanja lokalnih policijskih patrolj in pri pripravi ter izvedbi volitev na nekoč kriznih območjih (prav tam).

5.1.1.6 OVSE v Srbiji

V Srbiji poteka misija OVSE (*OSCE Mission to Serbia*), v kateri od januarja 2001 na področju demokratizacije in zaščite človekovih pravic ter manjšin sodelujejo tudi mednarodni policijski strokovnjaki. Avgusta 2001 je Vlada RS sprejela sklep št. 802-05/21-2 o sodelovanju dveh slovenskih policistov v misiji OVSE v ZRJ (februarja 2003 se je misija preimenovala zaradi spremembe imena države v SČG, ponovno pa junija 2006 zaradi razpada zveze med Srbijo in Črno goro). Slovenska policija je sodelovala v misiji od julija 2006, in sicer z dvema policijskima strokovnjakoma. Gre za t.i. svetovalno misijo, ki ni časovno

omejena, v njej pa policisti sodelujejo pri izobraževanju in izdelavi ustreznih programov usposabljanja za potrebe srbske policije. Mandat slovenskih policistov se je končal leta 2007 (prav tam).

5.1.1.7 EUPM v BiH

EUPM (*European Union Police Mission*) v BiH je operacija, ki je nadaljevanje IPTF (*International Police Task Force*) OZN. Njen mandat temelji na določilih Aneksa 11 k Daytonskemu sporazumu, ki predvideva ustanovitev mednarodnih policijskih sil pod okriljem OZN za izvajanje različnih nalog (urjenje in svetovanje varnostnim strukturam, spremljanje in nadziranje njihovega delovanja) (prav tam).

Slovenska policija je v tej mirovni operaciji sodelovala od samega začetka s povprečno štirimi policisti, tako da je do sedaj v EUPM sodelovalo skupaj sedemnajst policistov. Na treh različnih lokacijah v BiH (Sarajevo, Banja Luka in Bosanska Gradiška) so sodelovali kot strokovni svetovalci za boj proti organiziranemu kriminalu in za splošno policijsko delo na zvezni in lokalni ravni (prav tam).

5.1.1.8 EUPM 2 v BiH

Misija EUPM 2 je operativno začela delovati 1. januarja 2006 z mandatom dveh let in je nadaljevanje misije EUPM v BiH, katere mandat se je končal decembra 2005. Naloge misije so svetovanje policiji BiH, podpora in pomoč pri proaktivnem boju zoper organiziran kriminal in izvedba reform v policiji (prav tam).

Po sklepu Vlade RS št. 51100-141/2005/3 so štirje slovenski policisti v misiji nastopili enoletni mandat 6. februarja 2006. Sekretariat Sveta EU je zaprosil RS za podaljšanje do 31. decembra 2007 za vse štiri sodelujoče slovenske policiste, kar je bilo tudi odobreno. Kljub predvidenemu zaključku misije konec leta 2007, se je ta podaljšala do leta 2009 (prav tam).

5.1.1.9 EUPOL PROXIMA v Makedoniji

Proxima EUPOL (*Proxima European Union Police*) je nadaljevanje aktivnosti, ki jih je izvajal SMMS. Slovenska policija je v Proximi sodelovala od nastanka pa vse do konca njenega dela leta 2005. V celotni operaciji je sodelovalo skupaj štirinajst slovenskih policistov (po pet v izmeni) (prav tam)..

5.1.1.10 EUPAT v Makedoniji

Po preteku mandata Proxime je Sekretariat EU odobril novo misijo pod imenom EU PAT (*EU Police Advisory Team*), v kateri je sodeloval en slovenski policijski strokovnjak. Misija je bila zaključena junija 2006 (prav tam).

5.1.1.11 EULEX na Kosovu

EULEX je misija EU, ki jo sestavljajo policisti, sodniki in cariniki, ki so od UNMIK-a prevzeli nadzor nad delom kosovske policije, carine in sodstva. Misija, ki so jo članice EU potrdile februarja 2008, bi morala začeti delovati že sredi junija 2008, vendar se je začetek zaradi nasprotovanja Srbije in Rusije zavlekel. V misiji, ki se je naposled začela decembra 2008, sodeluje 15 slovenskih policistov, ki delujejo na celotnem ozemlju Kosova, opravljajo pa naloge s celotnega področja policijskega dela (Delo 2008).

5.1.2 Pomoč beguncem

Pomoč beguncem lahko v osnovi razumemo v dveh pomenih, in sicer neposredno kot nudenje zatočišča in skrb za begunce ali posredno kot pošiljanje humanitarne in druge pomoči beguncem na določenem območju izven svoje države. V tem poglavju se bomo osredotočili na prvo.

Republika Slovenija je bila od svoje osamosvojitve deležna dveh večjih valov beguncev, prvi val (od leta 1992) je prinesel begunce iz Republike Hrvaške in Bosne in Hercegovine kot posledico vojne na tistem območju, drugi val pa je

nastal kot posledica etničnega čiščenja in oboroženih konfliktov na Kosovu, pri čemer so se v Slovenijo zatekli predvsem kosovski Albanci.

5.1.2.1 Begunci iz Hrvaške in Bosne in Hercegovine

Iz vidika begunske politike Republika Slovenija ni bila najbolje pripravljena na posledice vojn na Hrvaškem in v BiH. Leta 1992 je bil ustanovljen Vladni urad RS za priseljevanje in begunce (UPB), pred tem pa so za begunce iz Hrvaške in BiH skrbeli Rdeči križ Slovenije, Republiški štab civilne zaščite in nekatere druge humanitarne organizacije. Kmalu po ustanovitvi UPB je svoje predstavništvo v Sloveniji odprl še Visoki komisariat Rženih narodov za begunce (UNCHR). Zakonska podlaga za urejanje te problematike se je v začetku odražala v Zakonu o tujcih (ZoT). Begunci so bili nastanjeni v Azilnem domu v Ljubljani (kasneje Prehodni dom za tujce), različnih zbirnih centrih po Sloveniji in posamično pri svojcih ali prijateljih, ki so že prej bivali v Sloveniji.

Uradni viri navajajo, da je v Sloveniji leta 1992 poiskalo zatočišče več kot 70 000 beguncev iz BiH in Hrvaške (Medle 2006, 25). Skupno število beguncev je nato iz leta v leto padalo (Gole 2009). Po uradnih podatkih je bilo v decembru leta 1995 (Daytonski sporazum) registriranih 21 500 beguncev iz BiH. Do marca 1997, ko je bil sprejet Zakon o začasnem zatočišču, so se mnogi vrnil domov ali odšli v tretje države oziroma so si v Sloveniji pridobili drugačen status. Na podlagi tega zakona je status begunca z začasnim zatočiščem pridobilo okoli 5000 oseb iz BiH (Dobovičnik 2005).

5.1.2.2 Begunci iz Kosova

Eskalacija oboroženih konfliktov na Kosovu je leta 1999 privedla do izrednega stanja in vala beguncev, katerega delež je prevzela tudi Republika Slovenija, ki je bila na situacijo tokrat bolje pripravljena. V začetku leta 1999 je že bil sprejet Zakon o azilu, ki pomeni največji napredek tudi v smislu begunske politike RS, koordinacijo beguncev pa je še naprej vodil Urad za priseljevanje in begunce. Po podatkih slednjega, so zbirni centri do 30. junija 1999 sprejeli 530 beguncev

iz Kosova, 31. decembra 1999 pa jih je bilo le še 128, kar pomeni, da je Urad po res hitrem postopku izvedel repatriacijo (Gole 2009).

5.1.3 Mednarodna razvojna in humanitarna pomoč Jugovzhodni Evropi

Mednarodno razvojno pomoč lahko v grobem razdelimo na ekonomsko pomoč in humanitarno pomoč. Čeprav se slednja velikokrat pojavlja ločeno od razvojne pomoči določene opredelitve pravijo, da: »donacije humanitarne pomoči spadajo med posebno obliko razvojne pomoči« (Polajnar 2008, 46).

Republika Slovenija je že leta 1996 pričela izvajati aktivnosti in projekte razvojne in humanitarne pomoči namenjene predvsem državam na območju Jugovzhodne Evrope. Projekti so se izvajali na osnovi sklepa Vlade Republike Slovenije o vključevanju Republike Slovenije v gospodarsko obnovo držav Jugovzhodne Evrope, pretežno skozi mehanizme Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo. Glavni namen pomoči, ki jo je na ta način zagotavljala Republika Slovenija, je bila obnova in rehabilitacija držav Jugovzhodne Evrope. Aktivnosti za rehabilitacijo območja so potekale z obnovo infrastrukture, izgradnjo državnih institucij, vzpostavitvijo tržnega gospodarstva, velik del sredstev je bil namenjen tudi pomoči beguncem, aktivnostim razminiranja, izgradnji kapacitet in demokratizacije (MZZ 2009e).

Dodeljevanje razvojne in humanitarne pomoči Republike Slovenije državam JVE se pojavlja v dveh časovnih obdobjih, ki sovpadata s spremembami sistema, in sicer dodeljevanje pomoči pred vključitvijo v EU in po vključitvi.

Tako je v prvi fazi RS takoj po osamosvojitvi pričela izvajati aktivnosti in projekte na področju razvojne in humanitarne pomoči pretežno na bilateralni (dvostranski) ravni, v največji meri ravno z državami Jugovzhodne Evrope. Pomoč se je pojavljala predvsem kot prispevek k obnovi in rehabilitaciji stanja, ki so ga povzročili konflikti na Hrvaški in BiH ter na Kosovu oz. ZRJ (Polajnar 2008, 59).

Že v istem časovnem okviru je sistem napredoval z bilateralne na multilateralno raven, in sicer s projekti, ki so se in se še izvajajo skozi mehanizme, kot je Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo in se poraba finančnih sredstev iz proračunskih postavk načrtuje dolgoročno (prav tam). Kljub načrtovanju

humanitarne pomoči v letnih proračunih se Vlada RS lahko odloča tudi za »ad-hoc« posredovanje ob izbruhu morebitne krize, kot je npr. to storila leta 1999, ko je poslala dodatno humanitarno pomoč za kosovske begunce.

Po priključitvi EU je Slovenija vzpostavila nacionalni sistem za koordinacijo razvojne in humanitarne pomoči. Ministrstvo za zunanje zadeve je določila kot osrednjo avtoriteto in v tem okviru ustanovila pisarno za koordinacijo in razvoj, ki sodeluje pri spodbujanju in angažiranju kapacitet slovenskega nevladnega in gospodarskega sodelovanja s pomočjo relevantnih raziskav in ekspertiz, ki bodo omogočile lažje vključevanje in sodelovanje slovenskih izvajalcev v mednarodne razvojne projekte, in upravljanja z ločenim proračunom za razvojno in humanitarno pomoč (prav tam, 59–60).

V luči priključitve EU je tako prišlo do korenite spremembe namenjanja razvojne in humanitarne pomoči državam JVE, saj je bilateralno popolnoma zamenjala multilateralna mednarodna razvojna politika, kar pomeni, da se je neposredni prispevek Republike Slovenije zmanjšal na račun posrednega s tem, ko Slovenija daje svoj delež prispevka v proračun EU, ta pa ga porabi za prioritete, med katerimi so tudi države JVE (MZZ 2005a, 27).

Med drugim zaradi zgornjega razloga sledljivost kvantitativnih podatkov o tem, koliko finančnih sredstev Republika Slovenija dejansko nameni za razvojno in humanitarno pomoč državam JVE, zato samo kot ponazoritev na dveh primerih: Republika Slovenija je v razvojne aktivnosti preko Pakta stabilnosti letno v povprečju prispevala okrog 2,5 milijona evrov neposredno iz vseh predvidenih proračunskih postavk več resorjev. V ITF povprečno letno priteče približno 0,5 milijona evrov neposrednih transakcij iz proračuna. To sta primera samo dveh bolj reprezentativnih prilivov, področij razvojne in humanitarne je mnogo več, kjer pomembno vlogo igrajo tudi nekatera večja slovenska podjetja in nevladne organizacije kot so Rdeči križ, Karitas in Unicef.

5.1.4 Razminiranje in pomoč žrtvam min v okviru ITF

Mednarodni sklad za razminiranje in pomoč žrtvam min (*International Trust Fund For Demining and Mine Victims Assistance – ITF*) je humanitarna, neprofitna organizacija s sedežem na Igu pri Ljubljani, ustanovljena marca 1998

s strani Vlade Republike Slovenije. Financira se iz javnih sredstev (različne vlade) in zasebnega sektorja (podjetja in posamezni donatorji). Od leta 1998 do 2009 je sklad zbral 275.508.442,58 USD, od tega je RS neposredno prispevala 6.257.648,46 USD, pri čemer je pomembno poudariti, da je poleg tega še svoj delež dodalo veliko slovenskih podjetij tako v državni kot zasebni lasti (ITF 2009).

Ob ustanovitvi je bila prioriteta sklada pomoč Bosni in Hercegovini pri razminiranju ozemlja in pomoč pri rehabilitaciji žrtvam min, tako v socialno-ekonomskem kot v fizičnem smislu. Kmalu so se dejavnosti sklada razširile na nekatere ostale države Jugovzhodne Evrope; Hrvaško, Srbijo (in Kosovo), Črno goro in Makedonijo. Kasneje je ITF vzpostavil svojo mrežo še na Zakavkazje in Ciper (prav tam).

Področja delovanja v Jugovzhodni Evropi

ITF je tekom dobrega desetletja svojega delovanja razvil 5 osnovnih področij delovanja, in sicer: razminiranje, pomoč žrtvam min, urjenje izvajalcev, izobraževalni programi in regijsko sodelovanje.

Razminiranje

ITF organizira projekte fizičnega odstranjevanja min in ostalih eksplozivnih sredstev v državah JVE začeniši v BiH leta 1999, poleg tega pa še v Albaniji, na Hrvaškem, v Makedoniji, Srbiji in v Črni gori.

Do sedaj je bilo skupaj pregledanih dobrih 68m² površin, pri čemer je bilo odkritih 37 085 min in 26 610 neznanih eksplozivnih sredstev, pri čemer je bilo skupno odstranjenih 1 738 predmetov, kar je razvidno tudi iz Tabele 5.1.

Tabela 5.1: Stanje odkritih in odstranjenih min in eksplozivnih sredstev

Država	Odstranjeni predmeti skupaj	Odkrite mine	Neznana eksplozivna sredstva	Pregledana površina (m ²)
Albanija	179	9 757	5 765	2 134 041
BiH	1 121	14 573	14 645	26 658 727
Makedonija	59	22	762	4 453 707
Srbija (in Kosovo)	92	6 812	2 263	12 850 304
Hrvaška	282	5 830	1 731	21 358 175
Črna gora	5	91	1 444	646 947
SKUPAJ	1 738	37 085	26 610	68 101 901

Vir: ITF (2009).

Pomoč žrtvam min

Enormna uporaba protipehotnih min v oboroženih konfliktih v JVE je prinesla tudi veliko število žrtev v Albaniji, BiH, na Hrvaškem, Srbiji, Makedoniji in v Črni gori. Skupno število žrtev protipehotnih min in ostalih eksplozivnih sredstev znaša po poročilih, ki jih je zbral ITF 7 724; od tega jih je 19,8 % s smrtnim izidom, 78,7 % preživelih, za 1,5 % pa status ni znan. Ne glede na pretečen čas od zadnjega oboroženega konflikta, število žrtev še zmeraj raste (prav tam).

ITF nudi finančno podporo in organizira programe psihične in socialno-ekonomske rehabilitacije. Programi se izvajajo po različnih rehabilitacijskih centrih že zgoraj naštetih držav in tudi v Sloveniji. Po poročilih Inštituta za rehabilitacijo Republike Slovenije in rehabilitacijskih centrov v BiH, je od leta 1998 programe rehabilitacije obiskalo 921 posameznikov, med katerimi prednjačijo državljani BiH, sledijo pa jim Albanci in prebivalci Kosova (prav tam).

Urjenje

Področje urjenja je razdeljeno v tri sklope, in sicer: urjenje za neposredno razminiranje na terenu, ki se pretežno izvaja na Igu, kjer je sedež ITF, urjenje vodij projektov razminiranja in urjenje za izvajanje programov pomoči žrtvam min. Od ustanovitve do danes je ITF s svojimi partnerji izuril približno 550 ekspertov za naštetih tri področja (prav tam).

Izobraževalni programi (Mine Risk Education Programs)

Ti programi so namenjeni predvsem širjenju zavedanja o nevarnosti protipehotnih min. Večinoma se ozavešča mlajšo populacijo skozi njim bližje teme. Na območju JVE se jih je do sedaj izvedlo 5, in sicer kot je zapisano na strani ITF (2009):

- »Spirit of Soccer« v BiH, 2003–2005,
- »Mine Risk Education Public Information Campaign in Kosovo« (Srbija in Črna gora), 2004–2005,
- poletni tabori za promocijo spoštovanja otrokovih pravic skozi različne aktivnosti v Albaniji, 2004,
- ozaveščanje populacije na tveganih območjih severne Albanije skozi različne aktivnosti, 2003–2004 in
- »Sports for life« na Kosovem, 2000–2003.

Regijsko sodelovanje (SEEMAC)

Regijsko sodelovanje je najbrž eden izmed najučinkovitejših mehanizmov implementiranja poslanstva ITF-a in priložnost za promocijo postkonfliktne rehabilitacije v regiji. Za te namene je ITF spodbudil ustanovitev Koordinacijskega sveta centrov za protiminsko delovanje Jugovzhodne Evrope (Sout-East Europe Mine Action Coordination Council – SEEMACC) (prav tam).

SEEMACC je nastal leta 2000 s podpisom pogodbe o sodelovanju med direktorji centrov za protiminsko delovanje Albanije, Hrvaške in BiH ter Direktorjem ITF-a, kasneje pa so se mu pridružili še centri iz Črne gore, Srbije, Makedonije in Azerbajdžana (prav tam).

Ob ustanovitvi je bila podana vizija, in sicer, da bo regija JVE očiščena protipehotnih min in ostalih eksplozivnih sredstev do konca leta 2010, kar pa se danes zdi nemogoče.

Glavne naloge koordinacijskega sveta so izmenjava izkušenj in znanj na področju razminiranja v JVE, promocija regijskega pristopa k programom razminiranja, regijski pristop pri pridobivanju sredstev, izmenjava znanja in izkušenj pri urjenju strokovnjakov za razminiranje, izmenjava informacij o testiranju novih tehnologij razminiranja in razvoj skupnih standardov in procedur pri programih razminiranja v JVE (prav tam).

5.1.5 Naloge RS v okviru Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo in Regionalnega sveta za sodelovanje

Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo je bila široko zasnovana, mednarodna politična iniciativa, usmerjena v krepitev sodelovanja med državami Jugovzhodne Evrope. Ustanovljen je bil 30. julija 1999 na vrhunskem zasedanju v Sarajevu. Zasnovan je bil na osnovi definicij varnosti v širšem smislu, s ciljem vzpostavitve človekove varnosti, ki poleg stabilizacije v klasičnem varnostno-obrambnem področju zajema zagotavljanje socialne in gospodarske varnosti in blaginje.

V razpravah, ki so se v zvezi s paktom ob ustanavljanju odvijale v Sloveniji, so bila navzoča tudi nasprotujoča mnenja. Tako so nekateri menili, da je od osamosvojitve in začetka procesa približevanja EU pakt za Slovenijo najpogubnejša regionalna pobuda. Poleg vprašanja o koristi, ki bi jo Slovenija pridobila iz njega, so se upoštevale tudi politične ocene o življenju v nekdanji državi in bojazni, da bi pakt lahko vodil do nekakšne federacije ali konfederacije. Temeljna bojazen je bila, da bi približevanje jugovzhodu upočasnilo proces za pridobitev polnopravnega članstva v EU (Vukadinović 2002, 158).

Organizacijsko je bil razdeljen na regionalno omizje, ki so ga vsebinsko sestavljala tri delovna omizja: demokratizacije in človekovih pravic, gospodarsko obnovo in razvoj in varnostna-obrambna vprašanja. Poleg osmih prejemnic (vse države bivše SFRJ razen Slovenije, Albanija, Moldavija, Bolgarija in Romunija), so bile v Pakt vključene države donatorke (članice EU, Švica, Norveška, Japonska, ZDA, Kanada in Rusija), mednarodne organizacije (med drugimi EU, NATO, OVSE, SE) ter mednarodne finančne institucije.

Aktivnosti RS v Paktu stabilnosti za JVE je vodil nacionalni koordinator s sedežem na Ministrstvu za zunanje zadeve, usklajeval in načrtoval pa jih je s pomočjo Medresorske delovne skupine, ki so jo sestavljali predstavniki ministrstev in vladnih služb ter uradov.

V okviru delovnega omizja za demokratizacijo in človekove pravice (DOM 1) je potekalo kar nekaj projektov, in sicer: Informacijsko povezovanje knjižnic COBISS (V BiH, Makedoniji, Srbiji in v Črni gori), projekt Izobraževanje za demokratično državljanstvo: Od načrta do učinkovite prakse in Mreža za sodelovanje v izobraževanju v JVE ter Program usposabljanja za akterje na področju mladine iz držav JVE. V okviru omizja DOM 1 je Urad za enake možnosti sodeloval tudi v okviru Delovne skupine za enakost spolov (MZZ 2009f).

V okviru Delovnega omizja za gospodarsko obnovo in razvoj (DOM 2) je bilo preko pogodbenih inštitucij aktivno predvsem Ministrstvo za gospodarstvo. Tako je Ljubljanska borza oblikovala Informacijski portal Povezovanje borz v Jugovzhodni Evropi, Pospeševalni center za malo gospodarstvo v JVE izvaja projekte s področja Razvoja malega in srednjega gospodarstva, Center za razvoj financ pa je skrbel za usposabljanje finančnih strokovnjakov in uradnikov iz vseh držav prejemnic v Paktu stabilnosti (prav tam).

V okviru delovnega omizja za varnostno – obrambna vprašanja, pravosodje in notranje zadeve (DOM 3) so bile prioritete na področju boja proti organiziranemu kriminalu in korupcije ter migracije. Delovnemu omizju je predsedoval slovenski predstavnik.

Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo in SECI Center (Southeast European Co-operative Initiative Center) sta s svojimi mehanizmi (Policijski forum, Delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi itd.) državam JVE pomagala pri izvajanju sprejetih projektov, in sicer: Projekt za izobraževanje in usposabljanje za varstvo pred nesrečami v JVE, Projekt skupne gasilske enote in Projekt seizmološke mreže za JVE. RS je skupaj s Hrvaško vodila Projekt izobraževanja in usposabljanja za varstvo pred nesrečami v JVE. Slovenija je leta 2003 gostila Mednarodno konferenco za boj proti nelegalni trgovini z ukradenimi vozili, na kateri so se države JVE zavezale za izdelavo nacionalnih akcijskih načrtov za boj proti nelegalni trgovini z ukradenimi vozili.

RS je bila aktivno vključena v številne pobude in procese horizontalnega sodelovanja na področjih kot so: Pobuda socialna kohezija, Poslovno svetovalni svet, Pobuda za reformo izobraževanja v JVE, Pobuda za pripravo in preprečevanje naravnih in drugih nesreč, Ohridski proces o upravljanju in nadzoru meja, Regionalni energetski trg in Savska pobuda (prav tam).

Republika Slovenija je za Pakt stabilnosti vsako leto namenjala proračunska sredstva. Finančni prispevek na leto je v povprečju znašal okrog 2,5 milijona EUR, kar je razvidno tudi iz spodnje Tabele 5.2.

Tabela 5.2: Finančni vložki RS v Paktu stabilnosti za Jugovzhodno Evropo med leti 2000 in 2004

LETO	Sredstva namenjena za PS JVE
2000	4 mio EUR
2001	2 mio EUR
2002	2,7 mio EUR
2003	2,4 mio EUR
2004	2,3 mio EUR

Vir: MZZ (2009e).

Republika Slovenija je vključena tudi v Pobudo za sodelovanje v Jugovzhodni Evropi (SECI), ki so jo decembra 1996 sprožile ZDA. Predstavljala naj bi dodatni vzvod najširših prizadevanj mednarodne skupnosti za stabilizacijo jugovzhodne Evrope, krepila regionalno sodelovanje in olajševala prilagajanje sodelujočih držav evropskim standardom in strukturam. Državni Zbor RS je 6. septembra 2000 ratificiral Sporazuma o sodelovanju za preprečevanje čezmejnega kriminala in boja proti njemu. Novembra 2002 je RS v center poslala svojega predstavnika (oficirja za zvezo) za obdobje štirih let (SECI Center 2009).

Pakt stabilnosti za JVE je 27. februarja 2008 uradno zamenjal Regionalni svet za sodelovanje (RCC) s sedežem v Sarajevu. RCC je v osnovi podedoval naloge Pakta, vendar je prioritete razširil tudi na podporo približevanja držav JVE evro-atlantskim integracijam. Delo RCC je razdeljeno na šest prioritetenj področij, v katerih sodeluje tudi RS, in sicer: ekonomski in socialni razvoj, energetika in infrastruktura, sodstvo in notranje zadeve, varnostno sodelovanje,

razvoj človeškega kapitala in parlamentarno sodelovanje. Organizacija tesno sodeluje z vsemi relevantnimi akterji v regiji kot so vlade, mednarodne organizacije, mednarodne finančne institucije, regionalne organizacije, nevladne organizacije in privatni gospodarski sektor (RCC 2008).

5.2 VOJAŠKI OPERATIVNI VIDIKI PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI

5.2.1 Sodelovanje Slovenske vojske v mirovnih in drugih mednarodnih misijah

5.2.1.1 ALBA

Finančna kriza v Albaniji ob koncu leta 1996 in velika afera s piramidnimi sistemi, v kateri je veliko prebivalstva ostalo brez svojih življenjskih prihrankov, sta pripeljali do ljudske vstaje in državljanske vojne v Albaniji, ki je oblastni kmalu niso mogle več kontrolirati, saj so oboroženi uporniki in kriminalne združbe prevzeli nadzor nad južnim delom države. Situacija je privedla tudi do vala beguncev (okrog 10 000), ki so bežali v Italijo, kar je povzročilo krizo tudi tam (Global Security 2009).

28. marca 1997 je Varnostni svet Združenih narodov sprejel Resolucijo 1101 (1997), s katero je odobril mednarodno vojaško in humanitarno misijo v Albaniji, znano tudi pod imenom Operacija Alba (SUNRISE), ki je delovala pod italijanskim poveljstvom. 28. aprila je Vlada RS odločila, da bo v operaciji sodelovala tudi Slovenska vojska. Ta odločitev je hkrati pomenila prvo sodelovanje Slovenske vojske v mednarodnih mirovnih misijah.

Od 14. maja 1997 do 27. julija 1997 je v operaciji sodelovala sanitetna enota Slovenske vojske, takrat 10. bataljona za mednarodno sodelovanje (danes 10. Motorizirani bataljon) z 21 pripadniki kot del mednarodnih sil FMP pod italijanskim poveljstvom, naloga pa je bila medicinska oskrba enot in priprava ranjencev za evakuacijo (Slovenija in Nato 2004). Locirana je bila na letališču Rinas, v bližini Tirane. Albanijo je zapustila konec junija, nekaj tednov pred zaključkom celotne operacije.

5.2.1.2 SFOR in EUFOR

SFOR (*Stabilization Force*) je bila mednarodna misija pod vodstvom zveze NATO v BiH, katere naloge so bile povezane z implementacijo Daytonskega sporazuma. SFOR je bil sestavljen iz dveh delov oz. je bil znan pod dvema imenoma, in sicer Operacija »*Joint Guard*« (1996–1998) in Operacija »*Joint Forge*« (1998–2004). V operacijah so sodelovale tako države članice zveze kot nekatere nečlanice, tudi Slovenija (SFOR 2009).

Začetki sodelovanja Slovenske vojske v operacijah v podporo miru v Bosni in Hercegovini segajo v november 1996, ko je Vlada RS dala pobudo za sodelovanje v operaciji v podporo miru »*Joint guard*«. 1. oktobra 1997 je Slovenska vojska dejansko začela sodelovati v operaciji na ozemlju Bosne in Hercegovine; pripadniki letalsko-helikopterskega oddelka (trije helikopterji in transportno letalo) so opravljali prevoze oseb in opreme, vendar so bili nastanjeni v Sloveniji, dva častnika za zvezo pa sta v Zagrebu skrbela za koordiniranje poletov najprej slovenskih zračnih plovil, pozneje pa tudi mednarodnih.

Poleg letalsko-helikopterskega oddelka je v SFOR delovala enota vojaške policije in zdravstvena enota Slovenske vojske. Častnik in podčastnik Slovenske vojske pa sta delala v mednarodnem poveljstvu SFOR v Sarajevu.

Letalsko-helikopterski oddelek Slovenske vojske v SFOR je bil samostojna enota, ki je bila direktno podrejena poveljstvu SFOR in je opravljala nebojne naloge. V tem oddelku je sodelovalo 41 pripadnikov iz 15. brigade vojaškega letalstva in zračne obrambe.

Enota vojaške policije Slovenske vojske je opravljala naloge v polku MSU (*Multinational Specialized Unit*) in je bila podrejena poveljstvu SFOR. Polk je bil mednarodna specialistična enota, namenjena za opravljanje vojaško-polijskih nalog v operaciji »*Joint Forge*«.

Zdravstvena enota Slovenske vojske je začela v SFOR delovati februarja 2000. Bila je samostojna enota, direktno podrejena poveljstvu SFOR. Gre za

zdravstveno postajo, ki je zagotavljala primarno zdravstveno oskrbo na ravni bataljona (ROLE 1).

Septembra 2001 je slovenska vlada sprejela sklep za okrepitev sodelovanja v SFOR z motorizirano pehotno četo oziroma pripadniki 10. motoriziranega bataljona (Slovenija in Nato 2004).

2. decembra 2004, potem ko se je NATO odločil končati misijo SFOR, je Evropska unija začela vojaško operacijo EUFOR ALTHEA, ki podobno kot SFOR šteje okrog 7000 pripadnikov oboroženih sil iz 26 držav članic in nečlanic EU in je do sedaj največja tovrstna misija pod taktirko sil EU. Skladno s 7. členom Ustanovne listine ZN je poslanstvo misije zagotoviti upoštevanje Daytonsko-pariškega sporazuma in z zagotavljanjem vojaške navzočnosti prispevati k varnemu okolju, onemogočiti nadaljnja nasilja in obvladovati preostale možne vidike splošnega okvirnega mirovnega sporazuma V BiH. Trenutno ima EUFOR v misiji 2500 pripadnikov, ki so usposobljeni, da jih lahko po potrebi v najkrajšem možnem času premesti v misijo KFOR (EUFOR 2009). Slovenska vojska je prvi kontingent, 117 pripadnikov 20. motoriziranega bataljona, na misijo poslala 14. januarja 2005, ki je okolici Tuzle z bojnimi in nebojnimi vozili patroljiral, zbiral informacije in opravljal druge naloge po usmeritvah poveljstva večnacionalnih namenskih sil Sever, ki jim je takrat poveljevala Finska (Pišlar 2005).

Na splošno Slovenska vojska v operaciji s častniki in podčastniki v poveljstvu EUFOR-ja, nadalje s pripadniki v nacionalnem podpornem elementu, ki zagotavljajo administrativno in logistično podporo pripadnikom Slovenske vojske ter z letalskim oddelkom (Slovenska vojska 2009).

5.2.1.3 KFOR

Sile KFOR (*Kosovo Force*) pod vodstvom NATO-a so bile prvič razmeščene marca 1999, po 78-dnevni zavezniški zračni operaciji, katere namen je bil zaustaviti razvijajočo se humanitarno katastrofo. Natova operacija je bila izvedena po enoletnih spopadih v pokrajini in neuspešnih naporih mednarodne skupnosti, da bi konflikt zaustavila po diplomatski poti.

Glavne naloge KFOR-a so povezane z vzpostavitvijo miru in stabilnosti na območju Kosova, kjer je še vedno prisotnih več kot 14 000 vojakov. Glede na Deklaracijo o neodvisnosti Kosova, ki je bila objavljena 17. februarja 2008, je Varnostni svet Združenih narodov sprejel resolucijo št. 1244, ki podaljšuje mandat KFOR na Kosovu za nedoločen čas. Posledično je NATO opredelil tudi nove naloge, povezane z razvojem profesionalnih, demokratičnih in multietničnih varnostnih struktur (NATO 2009b).

Slovenska vojska je svoje pripadnike prvič napotila na Kosovo januarja 2000. Do leta 2007 so slovenske enote delovale v sestavi sil drugih vojsk, februarja 2007 pa je prišlo do prelomnice, ko je Slovenska vojska prvič v svoji zgodovini na operacijo kriznega odzivanja napotila enoto velikosti bataljona. Takrat je bataljon prvič prevzel lastno območje odgovornosti in poveljeval pripadnikom tuje vojske, članice zveze NATO. Sočasno je Slovenska vojska na Kosovo napotila še strokovnjake za civilno-vojaško sodelovanje in izvedla več projektov v okviru pomoči lokalnemu prebivalstvu, ki so bili na lokalni ravni odmevni.

Naloge slovenskih vojakov na Kosovu vključujejo vzdrževanje varnega in stabilnega okolja, zagotavljanje pogojev za prenos odgovornosti civilnim oblastem, izvajanje kontrole na komunikacijah in kontrolnih točkah, varovanje objektov posebnega pomena ter izvajanje projektov civilno-vojaškega sodelovanja (Slovenska vojska 2009).

5.2.2 Vloga RS v okviru Partnerstva za mir

Program Partnerstvo za mir (*Partnership for peace*) je bil sprožen januarja 1994, ko je zavezništvo države članice Severnoatlantskega sveta za sodelovanje in druge države članice OVSE povabilo, naj v skladu s svojimi posebnimi potrebami vzpostavijo individualne programe sodelovanja z Natom (Slovenija in Nato 2004). Danes Slovenija kot članica Nata preko Evroatlantskega partnerskega sveta sodeluje tudi z državami Jugovzhodne Evrope, izmed katerih so že štiri članice Nata, vse ostale razen Kosova pa partnerske

države. Sodelovanje poteka tudi v duhu podpore državam, ki se Natu šele približujejo (npr. Črna gora in Makedonija).

Republika Slovenija se je Partnerstvu za mir sicer priključila že istega leta, ko je bilo ustanovljeno in takoj bila prisotna v skoraj vseh iniciativah in programih. To je bil tudi prvi korak na poti vključevanja v Nato. V kratkem času je izdelala tudi prvi individualni program sodelovanja, ki je temeljil predvsem na učenju in prilagajanju NATO standardom (Grizold 2003b, 101).

Nadalje je sprejela različne naloge, tako na pripravljalni kot izvedbeni ravni. Precejšen del aktivnosti se je izvajal in se še izvaja na področju skupnih vaj, usposabljanj in skupnemu načrtovanju, z namenom, da se doseže temeljni cilj usposobitev vojaških enot za skupno izvajanje akcij kriznega odzivanja, reševanja ter humanitarnih in mirovniških aktivnosti. (Kotnik 1995, 28–29).

Vse to se je nekako implementiralo, ko je Slovenska vojska sodelovala v svoji prvi mirovni operaciji pod poveljstvom Nata, ALBA, leta 1997 v Albaniji ter kmalu za tem kot del enot SFOR v operaciji »*Joint Guard/Joint Forge*« v Bosni in Hercegovini (Grizold 2003b, 101).

Vojaško sodelovanje z državami partnericami iz JVE poteka še na drugih ravneh, kot je npr. izobraževanje vojaških kadrov. V ta namen v okviru Slovenske vojske deluje Center za jezikovno usposabljanje Partnerstva za mir v Ajševici, kjer potekajo izobraževanja angleščine, nemščine in francoščine, skladno z merili Natovih standardov (STANAG 6001) (Slovenska vojska 2009).

5.2.3 Pomoč v orožju kot prispevek RS k varnosti v Jugovzhodni Evropi

Pomoč v orožju kot vojaški operativni vidik prispevka Republike Slovenije k varnosti v Jugovzhodni Evropi se nanaša na konkretno pomoč Hrvaški in Bosni in Hercegovini v času, ko sta bili državi še v vojni. Ta vidik je bil v preteklosti večkrat že odmeven, saj je časovno in pa tudi izvedbeno tesno povezan z orožarsko afero, ki še do danes ni bila raziskana, za nekatere velja kot mati vseh afer in tudi konkretne literature na to temo je zelo malo.

Kakorkoli, če se osredotočimo na legalni del pomoči v orožju, ugotovimo, da tudi ta ni bil povsem legalen oz. v skladu z mednarodnimi določili. Varnostni svet Organizacije združenih narodov je že 25. septembra 1991 sprejel

Resolucijo št. 713, ki je z embargom prepovedala vnos orožja na celotno ozemlje nekdanje Jugoslavije, ta resolucija pa je za Slovenijo začela veljati 22. maja 1992, ko je postala članica OZN (Frangež 2008, 9). Kljub temu je Svet za obrambo pri Predsedstvu RS že po tem datumu sprejel odločitev, da Slovenija BiH pomaga z orožjem, in sicer da nekatera sredstva proda, rabljena pa odstopi brezplačno (Frangež 2008, 10). Podoben sklep Predsedstva RS je sledil tudi v zvezi s Hrvaško. Takratni predsednik države pravi (Vest.si 2008), da sta bila sklepa sprejeta: »...z dvema omejitvama: do mere, ko ta pomoč v orožju, ki je bilo tukaj zaseženo, ne bo ogrozilo obrambne sposobnosti države, in drugič, ko bo jasno, da je ta pomoč najboljše zavarovanje, da se vojna ne vrne v Slovenijo.« Iz tega je moč sklepati, da je bil temeljni interes takratnega Predsedstva pri pomoči z orožjem lastna nacionalna varnost, kar je glede na čas nekako razumljivo.

Pa vendar, Predsedstvo je s temi sklepi dalo izvedbeno legitimnost za transfer orožja Ministrstvu za obrambo in Ministrstvu za notranje zadeve, hkrati pa jima ni naložilo pravil za izvedbo in nadzor. Tako sta npr. 17. avgusta 1992 slovenski obrambni minister in predstavnik Vlade BiH sklenila Sporazum o pomoči Republike Slovenije Republiki Bosni in Hercegovini, ki je poleg usposabljanja in nastanitve vojakov določal tudi zagotovitev intendantske in druge vojaške opreme (Frangež 2007, 72).

Natančnega števila orožja, ki ga je Slovenija kot pomoč poslala Hrvaški in BiH se nikoli ni zabeležilo, prav zaradi pomanjkanja nadzora, pogojno legalni pomoči pa so se kmalu priključili tudi nelegalni transferji orožja oz. trgovina z orožjem v smeri omenjenega območja, tudi preko slovenskega ozemlja, kar pa je ponovno povezano z že omenjeno orožarsko afero, ki pa ni predmet te naloge.

5.2.4 Sodelovanje RS ob intervenciji zveze NATO v Zvezni Republiki Jugoslaviji

Nasilni spopadi na Kosovu, v katere je bila tako ali drugače kot del skupne države vpletена tudi Slovenija, so izbruhnili tako rekoč vsako desetletje po koncu 2. svetovne vojne. Etnični konflikt med Srbi in Albanci se je nazadnje zelo

zaostрил v drugi polovici devetdesetih let, ko je zaradi posredovanja Jugoslovanske armade (JA) in paravojaških formacij prišlo do eksodusa več tisoč beguncev v sosednje države. Konec leta 1998 je tako velik del albanskega prebivalstva na Kosovu doživljal humanitarno katastrofo. To je bil povod za vojaško posredovanje v ZRJ, ki je uradno trajal od 22. marca 1999 do 20. junija 1999, in s katerim je kosovska kriza dosegla vrhunec (Kopač in Napotnik 2004, 107–108).

Slovenija je bila do osamosvojitve leta 1991 – zaradi sobivanja v skupni državi, svojih lastnih interesov po ohranitvi takratne zvezne ureditve (visoka stopnja avtonomije republik in pokrajin), spoštovanja človekovih pravic in visoke stopnje finančnih sredstev, ki jih je namenjala za manj razvite – tesno povezana s problemom Kosova. Pri tem se je zavzemala za nenasilno reševanje le-tega. Z zaostrovanjem kosovske krize, ki je svoj vrh dosegla z vojaškim posredovanjem sil zveze NATO v ZRJ, je prišlo do dogodkov, ki so predstavljali neposreden vir ogrožanja nacionalne varnosti Slovenije (prav tam, 108).

Kot že rečeno, je zveza NATO začela operacijo »Zavezniška moč« in napadla ZRJ 24. marca 1999 in istega dne je prišlo tudi do posvetovanja generalnega sekretarja Nata Solane in ameriške zunanje ministrice Albright s predsednikom Vlade RS Drnovškom glede reševanja krize na Kosovu in posledic, ki bi jih imelo vojaško posredovanje zveze NATO v ZRJ. Slovenija je nemudoma poostrila nadzor na mejah in nekaterih objektih, prišlo pa je tudi do prvega ključnega dejanja, ko je Slovenija delno zaprla zračni prostor in izdala dovoljenje za prelete letal zveze NATO. Zanimivo pri tem je, da je takratna zakonodaja dopuščala le prelete posamičnih letal in ne letalskih formacij, za kar je Slovenija izdala dovoljenje. Slovenija je bila v tem obdobju aktivna članica Partnerstva za mir in je jasno nakazovala nacionalni interes, da se v zvezo NATO vključi kot polnopravna članica. S političnega vidika torej Slovenija dejansko ni imela alternative, saj bi zavrnitev odobritve preletov lahko upočasnila njeno približevanje zvezi NATO (prav tam, 109–112). V povezavi s tem je zanimivo tudi, da je bilo slovensko javno mnenje v tem času edino javno mnenje v Evropi, kjer se je ugled Nata povečal (Jelušič 2001, 147).

Kot naslednji ključni dogodek za Slovenijo velja tudi, ko je 22. aprila 1999 Vlada RS sprejela sklep, da bo Slovenija ob upoštevanju ustreznega parlamentarnega

postopka dala zvezi NATO na razpolago tudi kopenske tranzitne poti, če se bo zavezništvo odločilo za kopenski poseg na Kosovu, do česar kasneje sicer ni prišlo (prav tam, 111).

Čeprav ne šteje v vojaške vidike obravnavane teme, vseeno velja omeniti pobudo Pakta stabilnosti za JVE, ki je nastala prav v času napadov in deloma tudi kot posledica le-teh. Vlada RS je bila do pobude skeptična, saj se je bala, da bi bila Slovenija umeščena v krizno in nestabilno območje, zato pri oblikovanju listine o ustanovitvi Pakta ni sodelovala od samega začetka. Kasneje se je kljub temu znašla na seznamu demokratičnih in stabilnih držav, ki so pripravljene sodelovati pri urejanju razmer na tem kriznem območju.

6 ANALIZA PRISPEVANJA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI

6.1 ANALIZA POVEZANOSTI DINAMIKE POLITIČNIH ODNOSOV RS S POSAMEZNI MI DRŽAVAMI JUGOVZHODNE EVROPE IN DINAMIKE POJAVNOSTI OPERATIVNEGA PRISPEVKA RS K VARNOSTI V TEH DRŽAVAH

Z naslednjo analizo želimo ugotoviti, kakšna je povezanost med političnimi odnosi Republike Slovenije s posameznimi državami JVE in pojavnostjo slovenske pomoči oz. prispevka k varnosti v teh državah. Poenostavljeno to pomeni, da želimo ugotoviti, če se pestrost odnosov med Slovenijo in Makedonijo kaže tudi v tem, na kolikšnih področjih Slovenija sodeluje pri krepitevi varnosti Makedonije.

Dinamiko političnih odnosov vrednotimo glede na zapisano v poglavju o političnih izhodiščih, razdelimo pa jo na dva enostavna parametra, in sicer ločimo države JVE, s katerimi ima Republika Slovenija v splošnem nadpovprečno dinamične politične odnose, kar zajema število stikov, sporazumov, gospodarskega sodelovanja in interesa itd. in države s katerimi ima Slovenija normalno dinamične odnose. V prvo skupino so umeščene Hrvaška, BiH, Makedonija, Srbija in Črna gora, v drugo pa Kosovo, Albanija, Romunija in Bolgarija.

Dinamiko pojavnosti operativnega prispevka RS k varnosti držav JVE prikažemo z raznovrstnostjo oz. številom področij operativnega prispevanja varnosti, s katerimi se RS pojavlja v teh državah od leta 1992–2008.

Tabela 6.1: Dinamika političnih odnosov med RS in državami Jugovzhodne Evrope in pojavnost operativnega prispevka RS k varnosti držav Jugovzhodne Evrope

Področje prispevka k varnosti / Država		Nadpovprečna dinamika političnih odnosov z RS					Normalna dinamika političnih odnosov z RS			
		Hrvaška	BiH	Makedonija	Srbija	Črna gora	Kosovo	Albanija	Romunija	Bolgarija
CIVILNI OPERATIVNI VIDIKI	Slovenska policija v med. mirovnih misijah		X	X	X		X	X		
	Pomoč beguncem	X	X				X			
	Razvojna in humanitarna pomoč	X	X	X	X	X	X	X		
	Razminiranje in pomoč žrtvam min	X	X	X	X	X				
	Sodelovanje v Paktu stabilnosti za JVE	X	X	X	X	X		X	X	X
VOJAŠKI OPERATIVNI VIDIKI	Sodelovanje SV v med. mirovnih misijah		X				X	X		
	Sodelovanje v PzM	X	X	X	X	X		X	X	X
	Pomoč v orožju	X	X							
	Sodelovanje pri posredovanju Nata v ZRJ				X	X	X			

Za analizo te povezanosti je izdelana enostavna Tabela 6.1, ki prikazuje države JVE in področja operativnega prispevka RS k varnosti v JVE. Že na prvi pogled je iz tabele razvidno, da je Slovenija s svojim prispevkom k varnosti bolj prisotna v državah, s katerimi ima nadpovprečno dinamične odnose. Izstopa BiH, s katero ima Slovenija že tradicionalno dobre odnose, tako striktno politične kot gospodarske, pri zagotavljanju varnosti države in prebivalcev pa sodeluje skoraj na vseh področjih. Na drugem mestu je Hrvaška, za katero smo že ocenili, da je s Slovenijo tudi zaradi sosedstva v najtesnejših in najbolj dinamičnih političnih stikih, prav tako pa sta državi močno gospodarsko povezani. Podobna situacija je s Srbijo, pri čemer so se odnosi med državama začeli krepiti šele na prehodu tisočletja, Slovenija pa k njeni varnosti prispeva precej bolj na civilni ravni. Najbolj pozitiven politični odnos in hkrati tudi dinamičen ima Slovenija z Makedonijo in Črno goro, z njima intenzivno sodeluje pri vključevanju v evroatlantske integracije, hkrati pa daje doprinos k varnosti obeh držav predvsem

preko humanitarne in razvojne pomoči, razminiranja, in skozi sodelovanje v Paktu stabilnosti.

Kosovo je uvrščeno med države s katerimi ima Slovenija manj dinamične oz. normalne politične odnose, kar je najbrž posledica tega, da je (pogojno) država še praktično v fazi nastajanja in se kompleksnost političnih odnosov med državama še ni dvignila na najvišjo raven. Kljub temu Slovenija precej izkazuje svoj interes za varnost v državi skozi svoj operativni prispevek, saj je stabilnost tega območja eno izmed zagotovil za varnost v regiji. Če izvzamemo sodelovanje Slovenske vojske in Slovenske policije v mednarodni mirovni operaciji v Albaniji, prispevek RS k varnosti te države ne izstopa, tako kot tudi politični stiki in npr. gospodarsko sodelovanje med državama ne. Podobno je z Romunijo in Bolgarijo, s katerima si Slovenija deli članstvo tako v EU kot v Natu, kar pa očitno pri tej analizi ne igra pomembne vloge, saj Slovenija z državama v varnostnem smislu sodeluje predvsem preko Pakta stabilnosti za JVE, kjer pa je korist nekako vzajemna.

Generalno gledano lahko ugotovimo, da velja, da bolj kot so dinamični politični odnosi Republike Slovenije z določeno državo JVE, večja je pojavnost operativnega prispevka RS k varnosti te države. Edina izjema je opazna le pri Kosovu.

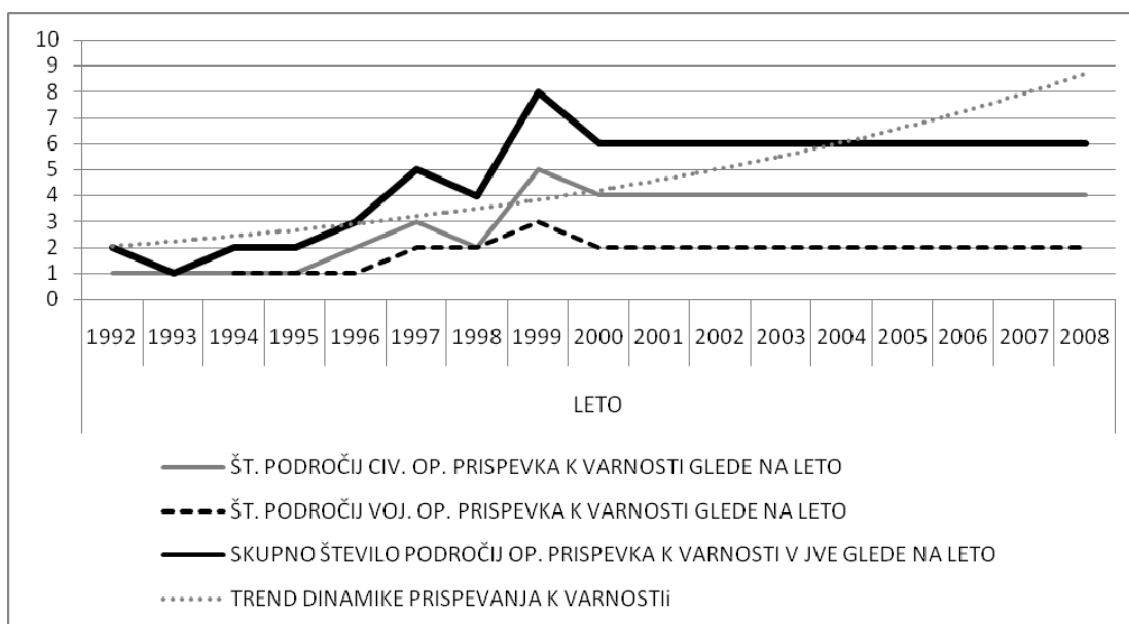
6.2 KRONOLOŠKA ANALIZA DINAMIKE SODELOVANJA RS PRI ZAGOTAVLJANJU VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI

V tej analizi ugotavljamo, kako je potekala dinamika operativnega sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v JVE. Analiza se nanaša predvsem na kvalitativne parametre, torej na vse civilne in vojaške operativne vidike prispevka k varnosti, ki smo jih spoznali v prejšnjih poglavjih in so kronološko umeščeni po letih. Za večjo preglednost in lažjo analizo sta izdelana Tabela 6.2 in Graf 6.1. Tabela 6.2 služi kot preglednica sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v država JVE v obdobju 1992 – 2008, Graf 6.1 pa je izdelan na podlagi tabele in prikazuje število varnostnih področij na katerih je Slovenija v posameznih letih dajala svoj doprinos. Graf 6.1 na podlagi seštevek kvalitativnih parametrov prikazuje tudi trend raznovrstnosti prispevanja k varnosti.

Tabela 6.2: Dinamika sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v Jugovzhodni Evropi

Področje prispevka k varnosti / Leto		1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
CIVILNI OPERATIVNI VIDIKI	Slovenska policija v med. mirovnih misijah						X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X
	Pomoč beguncem	X	X	X	X	X	X		X	X								
	Razvojna in humanitarna pomoč					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Razminiranje in pomoč žrtvam min								X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Sodelovanje v Paktu stabilnosti za JVE								X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
VOJAŠKI OPERATIVNI VIDIKI	Sodelovanje SV v med. mirovnih misijah						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Sodelovanje v PzM			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Pomoč v orožju	X																
	Sodelovanje pri posredovanju Nata v ZRJ								X									

Graf 6.1: Dinamika in trend sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v Jugovzhodni Evropi

Iz Tabele 6.2 in Grafa 6.1 je razvidno, da so bile aktivnosti Republike Slovenije v letih po osamosvojitvi še relativno nizke. Začelo se je s sprejemom beguncev iz Hrvaške in BiH in pomočjo v orožju obema državam v luči beguncev v državi pa so se aktivnosti nadaljevale tudi po letu 1994, ko je Slovenija vstopila v Partnerstvo za mir, kar pa ni dalo še neposrednih rezultatov v smislu širšega

doprinosa k varnosti v JVE. Leta 1996 je Vlada RS prvič sprejela sistematičen način nujenja razvojne in humanitarne pomoči v tujino, takrat v glavnem samo v najbolj ogrožene države JVE, prvič pa se je Slovenija pred širšo javnosto na mednarodno-varnostnem področju lahko izkazala leta 1997, ko je z vojsko in policijo sodelovala pri pokriznem stabiliziranju Albanije. Dinamika je narasla že istega leta, ko se je priključila enotam SFOR v BiH. Vrhunec dinamike prispevanja je pravgotovo v letu 1999, kar nazorno prikazano tako v tabeli kot v grafu. Poleg začetka programa razminiranja in pomoči žrtvam min (ITF) v BiH, je Slovenija posredno sodelovala pri zračnih napadih Nata v ZRJ, kar pomeni tudi nekakšno varnostno prelomnico v regiji. Po letu 2000 je Slovenija svoj prispevek začela utrjevati v ustaljeni praksi, konstantno sodeluje z vojaškimi enotami in predstavniki policije na Kosovu, sodeluje v razvitem sistemu dodeljevanja razvojne in humanitarne pomoči, razširila je aktivnosti razminiranja in pomoči žrtvam min na več držav regije, kot članica Nata na varnostnem področju sodeluje z ostalimi članicami regije in članicami programa PzM ter aktivno sodeluje pri krepitevi mehanizmov Pakta stabilnosti za JVE.

Kot povzetek lahko povemo, da je dinamika sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v JVE z vidika števila varnostnih področij naraščala do leta 1999, nato pa se približno na tej točki ustalila in začela razvijati znotraj samih področij. Iz grafa lahko še razberemo, da je generalni trend dinamike prispevanja k varnosti v JVE v obravnavanih letih vzpenjajoč, kar prikazuje eksponentna krivulja, hkrati pa še ugotovimo, da je so po letu 1999 civilni operativni vidiki prispevka k varnosti JVE močno prevladali nad vojaškimi. Kljub temu lahko za slednje prav tako ugotovimo, da so se okrepili, predvsem v sodelovanju Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in misijah, kar je najbrž pogojeno tudi z dvigom javnomnenjske podpore, ki je za razliko od devetdesetih let naloge slovenske vojske primarno umestilo v mednarodno – varnostne okvire (Prezelj in Grizold 2000, 158–164).

6.3 ANALIZA RAZMERJA MED CIVILNIM IN VOJAŠKIM OPERATIVNIM VIDIKOM PRISPEVKA RS K VARNOSTI V JUGOVZHODNI EVROPI

Zadnja ugotovitev prejšnje analize lahko služi kot iztočnica naslednje, kjer bomo analizirali razmerje med civilnim in vojaškim operativnim vidikom prispevka RS k varnosti v JVE. Cilj analize je kot prvo ugotoviti, kateri operativni vidiki prispevka k varnosti prevladujejo in kot drugo, kakšno je razmerje med njimi. Za prvi del analize je ponovno izdelana enostavna tabela 6.3, ki prikazuje področja civilnega in vojaškega operativnega prispevka RS k varnosti v JVE po državah.

Tabela 6.3: Razmerje med civilnim in vojaškim operativnim vidikom prispevka RS k varnosti v Jugovzhodni Evropi

Področje prispevka k varnosti / Država		Hrvaška	BiH	Makedonija	Srbija	Črna gora	Kosovo	Albanija	Romunija	Bolgarija
CIVILNI OPERATIVNI VIDIKI	Slovenska policija v med. mirovnih misijah		X	X	X		X	X		
	Pomoč beguncem	X	X				X			
	Razvojna in humanitarna pomoč	X	X	X	X	X	X	X		
	Razminiranje in pomoč žrtvam min	X	X	X	X	X				
	Sodelovanje v Paktu stabilnosti za JVE	X	X	X	X	X		X	X	X
VOJAŠKI OPERATIVNI VIDIKI	Sodelovanje SV v med. mirovnih misijah		X				X	X		
	Sodelovanje v PzM	X	X	X	X	X		X	X	X
	Pomoč v orožju	X	X							
	Sodelovanje pri posredovanju Nata v ZRJ				X	X	X			

Kot že velikokrat povedano, je tudi iz Tabele 6.3 razvidno, da je Republika Slovenija precej aktivna na civilno-varnostnem področju. Od leta 1992 do danes se je v državah JVE pojavljala in se še pojavlja s predstavniki policije, z vsemi državami je povezana skozi nekdanji Pakt stabilnosti za JVE oz. današnji RCC, k temu deloma sodita tudi razvojna in humanitarna pomoč, sprejela in oskrbovala je begunce iz Hrvaške, BiH in Kosova, financira in sodeluje tudi v projektih razminiranja in pomoči žrtvam min.

Od določenega trenutka je v regiji nekako konstantno prisotna s svojimi vojaškimi silami, vojaški doprinos pa je dala le v letih 1992 kot pomoč v orožju in leta 1999, ko je za potrebe Natovega napada na ZRJ odprla svoj zračni

prostor in tako posredno doprinesla k politični katarzi Srbije in posledičnemu začetku stabilizacije v regiji. Iz teh dveh vidikov lahko rečemo, da je vojaški doprinos k varnosti skorajda zanemarljiv, nekdo bi trdil, da mogoče tudi negativen. Tako torej poleg vojaške udeležbe v mednarodnih mirovnih operacijah ostane še nekaj nalog v okviru Nata in Partnerstva za mir, ki vsekakor niso zanemarljive.

Kakorkoli, že prejšnja analiza je nekako dala odgovor na prvo vprašanje; Civilni operativni vidik prispevka RS k varnosti v JV prav gotovo prevladuje nad vojaškim, kar je logično iz več vidikov, kot so okoliščine v regiji ter resursi, ki so Sloveniji sploh na voljo.

Če pregledamo vzroke za politično, gospodarsko, varnostno, demokratično itd. nestabilnost Jugovzhodne Evrope in hkrati še enkrat sanacijska področja, pri katerih Slovenija sodeluje, kmalu dobimo še odgovor na drugo vprašanje. Razpadanje Jugoslavije, vojna na Hrvaškem pomoč v orožju in sprejem beguncev, vojna v BiH, sprejem beguncev, prisotnost slovenskih vojakov v državi, kosovska kriza, odprtje zračnega prostora, sprejem beguncev, napotitev policistov in vojakov v državo, albanska kriza, napotitev policistov in vojakov v državo, humanitarna pomoč, organiziran kriminal v Romuniji, sodelovanje v Paktu stabilnosti in še bi lahko naštevali primere, kako kompleksno sta že v vzrokih povezana civilni in vojaški operativni vidik prispevka RS k varnosti v JVE. V tem smislu lahko zaključimo, da se v večini primerov civilni in vojaški vidik operativnega zagotavljanja varnosti dopolnjujeta in skupaj dajeta doprinos k stabilizaciji regije na vseh ravneh.

6.4 ANALIZA POJAVNOSTI VSEH VIDIKOV OPERATIVNEGA PRISPEVKA RS PO DRŽAVAH JUGOVZHODNE EVROPE

V prvi analizi smo iskali povezavo med političnimi odnosi in pojavnostjo prispevanja k varnosti in hkrati dobili že nekaj odgovorov na vprašanja te analize, pa vendar bomo še enkrat podrobneje razdelali vse vidike prispevka RS k varnosti po vseh državah regije posamično, z namenom, da zanesljivo dokažemo slovenske prioritete pri specifični skupini držav. V pomoč je tudi Tabela 6.3 v prejšnjem poglavju.

Torej, Republika Slovenija je kot prvi prispevek k varnosti v regiji odprla meje za hrvaške begunce, na Hrvaškem sodeluje v projektih fundacije za razminiranje in pomoč žrtvam min, Hrvaška je bila prva država, kateri je ob začetku vojne odstopila del svojega orožja, sodelovanje je sicer zelo omejeno potekalo v okviru Partnerstva za mir, zelo aktivno pa je sodelovanje in izmenjava izkušenj v okviru Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo.

Slovenska vojska in Slovenska policija sta se že izkazali v mednarodnih operacijah v BiH, Slovenija je sprejela na tisoče bosanskih beguncev, BiH je bila kot prva država deležna slovenske pomoči v razminiranju in pomoči žrtvam min, deležna tudi veliko razvojne in humanitarne pomoči in podobno kot Hrvaška pomoči v orožju ob začetku vojne. Republika Slovenija je, kot že rečeno, v BiH sodelovala in še sodeluje skoraj na vseh ravneh varnostne stabilizacije države.

Makedonija še do sedaj ni bila ogrožena z oboroženimi konflikti, zato Slovenija v tem smislu Makedoniji ni dajala posebne oblike vojaške pomoči, kljub temu pa sta na civilno-varnostnem področju državi precej povezani; sodelovanje v notranji varnosti, z udeležbo Slovenske policije in skozi projekte Pakta stabilnosti za JVE, razvojno pomoč in delno tudi razminiranje. Zelo podobno velja za Črno goro.

Varnostno sodelovanje s Srbijo se je vzpostavilo šele po padcu Miloševićevega režima, ko se je Srbija slovenski pomoči nekako odprla. Tako je tudi tukaj vzpostavljeno sodelovanje na področju notranje varnosti in razvojne pomoči ter razminiranja določenih območij.

Čeprav s Kosovim raznovrstnost meddržavnih vezi še ni na najvišji ravni, je Slovenija na tem območju dala že precejšen operativno-varnostni doprinos, začeniši z asistenco Natu ob gašenju humanitarne katastrofe na Kosovu. Kosovo je bilo deležno tudi precejšnje humanitarne in razvojne pomoči Slovenije, prav tako je Republika Slovenija sprejela begunce iz tega območja, še vedno pa so na območju prisotni slovenski vojaki, policisti in strokovnjaki, ki pomagajo novonastalo državo postavljati na noge.

Z Romunijo in Bolgarijo Republika Slovenija ni imela veliko dela v varnostnem smislu. Poudarek sodelovanja se nanaša predvsem na nudenje in izmenjavo

izkušenj na področju notranje varnosti in mednarodnega organiziranega kriminala ter deloma na izmenjavo izkušenj pri vzdrževanju vojaških sil.

Podobno ampak v manjši meri velja za Albanijo, kjer pa je Republika Slovenija dala večji varnostni prispevek leta 1997, v mednarodnih operacijah, kjer je sodelovala tako z vojsko kot s policijo.

Ko smo še enkrat naredili kratek pregled operativnega prispevka RS k varnosti v JVE po državah, lahko skoraj z gotovostjo trdimo, da skupina držav izstopa in sicer v smislu pozornosti in je predmet večjega varnostnega interesa Republike Slovenije in to ne po naključju, saj gre za republike, s katerimi je Slovenija do leta 1991 tvorila skupno državo. Pri ostalih treh državah lahko trdimo, da je slovenski doprinos k varnosti občutno manjši, ne sicer toliko pri Albaniji kot pa pri Romuniji in Bolgariji.

7 ZAKLJUČEK IN UGOTOVITVE

Jugovzhodna Evropa je eden izmed vidnejših predmetov interesa slovenske zunanje politike in zato tudi ne preseneča nabor aktivnosti, ki jih Slovenija vlaga v izgradnjo varnosti, stabilnosti in napredka te regije, kar se kaže tudi na promociji tega skozi različne priložnosti, bodisi kot predsedujoča država EU in OVSE, bodisi na različnih državnih srečanjih. Slovenija je kot najrazvitejša država bivše Jugoslavije najhitreje prebrodila fazo demokratičnega prehoda in zato na tem področju prevzela vlogo nekakšnega vlečnega voza za ostale države. Res da nima finančnih in drugih zmogljivost kot nekatere velike države, ima pa določene specifične pogoje, zaradi katerih tudi razviti Zahod računa na njeno pomoč pri urejanju razmer v Jugovzhodni Evropi.

V diplomski nalogi smo spoznali večino področij, političnih in operativnih, skozi katera Republika Slovenija dodaja svoj delež pri izgradnji varne in »evropske« Jugovzhodne Evrope. Zdi se, da je skozi leta ta doprinos postajal vedno bolj kompleksen, kar načeloma vodi tudi v večjo učinkovitost. Začelo se je z dvostranskimi sodelovanji, individualnimi pobudami in nadaljevalo vedno bolj v okviru multilateralnih sodelovanj, kot so velike evro-atlantske integracije in učinkovite regionalne pobude.

Republika Slovenija se lahko tako pohvali, da si je na mednarodno-varnostni ravni v relativno kratkem času pridobila že precej izkušenj prav s sodelovanjem v Jugovzhodni Evropi. Ustanovila je svetovno znano fundacijo ITF, ki je bila ustanovljena za potrebe Jugovzhodne Evrope, sodelovala v policijskih misijah MAPE v Albaniji, UNMIK na Kosovu, misijah OVSE v Srbiji, na Kosovu in v Makedoniji, EUPM v BiH, z vojaškimi enotami sodelovala v operaciji ALBA v Albaniji, SFOR v BiH in KFOR na Kosovem, sodeluje v vseh omizjih Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo, k sredstvom Evropske komisije prispeva tudi svoj proračunski delež za razvojno pomoč regije itn.

Po pregledu vseh teh aktivnosti smo v nalogi prešli na nekaj analiz, ki so vidikom prispevanja k varnosti v Jugovzhodni Evropi dodali še več odgovorov in drugačnih pogledov. Tako smo se najprej osredotočili na povezavo med partikularnimi političnimi odnosi RS z državami JVE in raznovrstnostjo varnostne aktivnosti RS v teh državah, pri čemer smo prišli do ugotovitve, ki

potrjuje hipotezo 1, torej lahko trdimo, da je prisotnost in raznovrstnost operativnega prispevka RS k varnosti posameznih držav JV Evrope povezana z dinamiko političnih odnosov s temi državami. Tudi v povezavi s to in četrto analizo lahko sprejmemo hipotezo 4, ki trdi, da je prispevek RS k varnosti najbolj prisoten v skupini držav, ki so tvorile bivšo Jugoslavijo in med temi najbolj izstopa Bosna in Hercegovina medtem ko v preostali skupini, torej med državami JV Evrope, ki niso bile del bivše Jugoslavije, izstopa Albanija. Dejstvo je torej, da je varnostni prispevek Slovenije osredotočen predvsem na območje bivše Jugoslavije, res pa je tudi, da je bilo to območje skozi ves čas najbolj potrebno intervencije in sanacijske pomoči. Republika Slovenija ima v regiji najtesnejše politične stike z državami bivše Jugoslavije, hkrati z njimi največ sodeluje na varnostnem področju, čemur botruje več motivov; geografska in kulturna bližina, nacionalno-varnostni interesi in kot smo ugotovili tekom naloge tudi visoka raven gospodarskega sodelovanja.

Pri kronološki analizi dinamike prispevanja RS k varnosti v JVE smo ugotovili, da lahko hipotezo 3, ki trdi, da sta tako dinamika kot jakost sodelovanja RS pri zagotavljanju varnosti v JV Evropi naraščala do konca devetdesetih let prejšnjega stoletja, potem pa sta začela upadati, zavrnamo. Sicer del hipoteze, ki govori o naraščanju drži, vendar dinamika sodelovanja nikakor ni začela upadati ampak je kvečjemu postala veliko bolj kompleksna, po koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja pa je civilni vidik operativnega prispevka k varnosti močno prerasel vojaškega.

Spet smo dobili dobro navezavo na analizo razmerja med civilnim in vojaškim operativnim vidikom prispevka k varnosti in na tem mestu potrjeno hipotezo 2, ki trdi, da na operativni ravni prispevka RS k varnosti v JV Evropi civilni vidik prevladuje nad vojaškim. Najbrž je to spet posledica več dejavnikov in okoliščin; na eni strani zmožnosti Republike Slovenije, po drugi strani pa varnostnih potreb regije.

Nekako se zdi, da v regiji ni na vidiku bližnjih oboroženih konfliktov, čeprav se še razmere na Kosovu niso popolnoma stabilizirale, prav tako prihaja do občasnih trenj v BiH, pa tudi odnosi med avtohtonimi prebivalci in Albanci v Makedoniji niso na zadovoljivi ravni. Ne glede na slednje je stanje precej stabilno in ne predvideva dodatnih vojaških posredovanj, kar pa ne pomeni za

ostale varnostne probleme. Pretekle krize in nestabilnost držav Jugovzhodne Evrope so poskrbeli za razmah organiziranega kriminala, trgovine z drogami, korupcije, itd. Iz tega zornega kota je tudi preusmeritev slovenskega prispevka k varnosti bolj na civilno raven popolnoma razumljiv.

V Jugovzhodni Evropi je opazen precejšen napredek na področju demokratizacije družbe, stabilizacije pravnih sistemov, nacionalne varnosti in dolgoročno ima regija dobre možnosti, da postane evropska v polnem pomenu besede, čeprav znajo pesimisti vedno na plano potegniti prisposodbo s »sodom smodnika«. Republika Slovenija vlaga veliko energije v multilateralna sodelovanja v regiji in še posebej v promocijo čimprejšnje priključitve vseh držav regije v evro-atlantske integracije. Očitno mehanizmi le-teh delujejo, saj z vse večjo vpetostjo Jugovzhodne Evrope v mehanizme mednarodne varnosti dviguje tudi raven stabilizacije. Mogoče pa je to ključni faktor, ki bo regijo potegnil iz sence svoje zgodovine.

8 LITERATURA

1. Brinovec, Slavko, ur., Borut Drobnjak, Mirko Pak in Jurij Senegačnik. 1998. *Geografija Evrope*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. *Central European Initiative*. 2004 Dostopno prek: <http://www.ceinet.org/main.php?pageID=21> (17. junij 2009).
4. *Delo*. 2008. V misiji Eulex tudi 15 slovenskih policistov. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/72394> (15. maj 2009).
5. Dobovičnik, Vanja Dina. 2005. *Prosilci za azil in begunci v Sloveniji – kratek pregled*. Dostopno prek: www.gla.ac.uk/rg/sproso16.pdf (17. maj 2009).
6. *EUFOR*. Dostopno prek: <http://www.euforbih.org/eufor/> (10. september 2009).
7. Frangež, Matjaž. 2007. *Kaj nam pa morete: Od trgovine z orožjem do Depale vasi*. Ljubljana: samozaložba.
8. --- 2008. *Kaj nam pa morete 2: Orožarski tajkuni*. Ljubljana: samozaložba.
9. Global Security. 2009. *Albanian Civil War (1997)*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/albania.htm> (15. maj 2009).
10. Gole, Sonja. 2009. Telefonski intervju z avtorjem. Ljubljana, 30. junij.
11. Grizold, Anton. 1998. Institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti. V *Perspektive sodobne varnosti*, ur. Anton Grizold, 1–14. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. --- 1999a. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
13. --- 1999b. *Evropska varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. --- 2003a. Introduction. V *Security and Cooperation in Southeastern Europe*, ur. Anton Grizold, 9–18. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. --- 2003b. Slovenia and Nato: Experience from the Partnership for Peace Cooperation. V *Security and Cooperation in Southeastern Europe*, ur. Anton Grizold, 99–107. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. *ITF*. Dostopno prek: <http://www.itf-fund.si/> (16. maj 2009).

17. Jelušič, Ljubica. 2001. Slovenska nacionalna varnost v desetletju samostojnosti. V *Slovenska država ob deseti obletnici*, ur. Drago Zajc, 138–150. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Jordan, Peter. 2005. Großgliederung Europas nach kulturräumlichen Kriterien. V *Europa Regional*, 162–173. Leipzig: Leibniz Institut für Länderkunde.
19. Kopač, Erik in Drago Napotnik. 2004. Kosovska kriza: zračni napadi zveze NATO na ZRJ – implikacije za Slovenijo. V *Krizno upravljanje in vodenje v Sloveniji*, ur. Marjan Malešič, 107–150. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Kotnik, Igor, ur. 1995. *Nato in Slovenija*. Ljubljana: Združenje Atlantski svet Slovenije.
21. Medle, Tanja. 2006. *Repardacija beguncev iz Bosne in Hercegovine*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. MG. 2009. *Države Jugovzhodne Evrope in zahodnega Balkana*. Dostopno prek:
http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/ekonomski_odnosi_s_tujino/sektor_za_promocijo_mednarodne_menjave/evropske_unije_do_tretjih_drzav/drzave_jugovzhodne_evrope_in_zahodnega_balkana/ (17. junij 2009).
23. MNZ. 2007. *Slovenska policija v mednarodnih civilnih misijah 1997 – 2007*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-civilne-misije> (15. maj 2009).
24. MZZ. 1997. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 1996*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
25. --- 1998. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 1997*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
26. --- 1999. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 1998*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
27. --- 2000. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 1999*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
28. --- 2001. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2000*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.

29. --- 2002. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2001*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
30. --- 2003. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2002*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
31. --- 2004. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2003*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
32. --- 2005a. *Mednarodno razvojno sodelovanje Republike Slovenije 2002–2004*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
33. --- 2005b. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2004*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
34. --- 2006. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2005*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
35. --- 2007. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2006*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
36. --- 2008. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2007*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
37. --- 2009a. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve za leto 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
38. --- 2009b. *Regionalno sodelovanje*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/regionalno_sodelovanje/ (12. julij 2009).
39. --- 2009c. *Evropska unija*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/ (12. julij 2009).
40. --- 2009č. *Evropska varnostna in obrambna politika*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/evropska_varnost_na_in_obrambna_politika_evop/ (12. julij 2009).
41. --- 2009d. *Nato*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/nato/ (12. julij 2009).
42. --- 2009e. *Mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/mednarodna_razvojna_pomoc_slovenije/ (20. avgust 2009).

43. --- 2009f. *Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/pakt_stabilnosti_za_jv_evropo/ (20. avgust 2009).
44. NATO. 2009a. *Nato in Balkans*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_1075.htm (12. julij 2009).
45. --- 2009b. *Nato's role in Kosovo*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm (18. maj 2009).
46. Pišlar, Marko. 2005. Prvi slovenski prispevek v Altheo. *Revija Slovenska vojska*, 2 (28. januar).
47. Polajnar, Anja. 2008. *Teoretični in praktični vidiki doniranja humanitarne pomoči na primeru Evropske unije in Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
48. Prezelj, Iztok in Anton Grizold. 2000. Public Opinion and the National Security of Slovenia. V *International Security, Mass Media and Public Opinion*, ur. Marjan Malešič, 149–165. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. RCC. 2008. Dostopno prek: <http://www.rcc.int/> (10. september 2009).
50. RKS. 2009. *Izpis iz zbirke: Število beguncev iz Hrvaške po občinah do leta 1993*, 20. julij.
51. Schnabel, Albrecht. 2001. Southeastern Europe: The Unlikely Security Community?. V *Southeastern European Security – Threats, Responses, Challenges*, ur. Albrecht Schnabel, 1. New York: Nova Science Publishers, Inc.
52. SECI Center. 2009. Dostopno prek: <http://www.secicenter.org/> (15. avgust 2009).
53. *Setimes.com*. Dostopno prek: www.setimes.com (16. maj 2009).
54. SFOR. 2009. *History of the NATO-led Stabilisation Force (SFOR) in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/SFOR/docu/d981116a.htm> (14. maj 2009).
55. *Slovenija in Nato*. 2004. Dostopno prek: <http://nato.gov.si/slo/> (12. september 2009).
56. Slovenska policija. 2009. *Prispevek Slovenske policije v mednarodnih civilnih misijah*. Dostopno prek:

- [http://www.policija.si/images/stories/MednarodnoSodelovanje/PDF/Mirovne Misije/090130-PolicijaVMednarodnihCivilnihMisijah.pdf](http://www.policija.si/images/stories/MednarodnoSodelovanje/PDF/MirovneMisije/090130-PolicijaVMednarodnihCivilnihMisijah.pdf) (15. maj 2009).
57. *Slovenska vojska*. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si> (14. Maj 2009).
58. *Slovensko predsedovanje OVSE*. 2004. Dostopno prek: <http://www.osce.si/prednostne-naloge.htm> (23. julij 2009).
59. *Slovensko predsedstvo EU 2008*. 2008. Dostopno prek: http://www.eu2008.si/si/The_Council_Presidency/Priorities_Programmes/index.html (12. julij 2009).
60. *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.stat.si> (17. junij 2009).
61. Svet EU. 2003. *Evropska varnostna strategija – »Varna Evropa v boljšem svetu«*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIISL.pdf> (30. junij 2009).
62. Vest.si. 2008. *Duel s Kučanom*. Ljubljana, 24. september. Dostopno prek: <http://www.vest.si/2008/09/24/duel-s-kucanom/> (12. avgust 2009).
63. Vukadinović, Radovan. 2002. *Varnost v Jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.